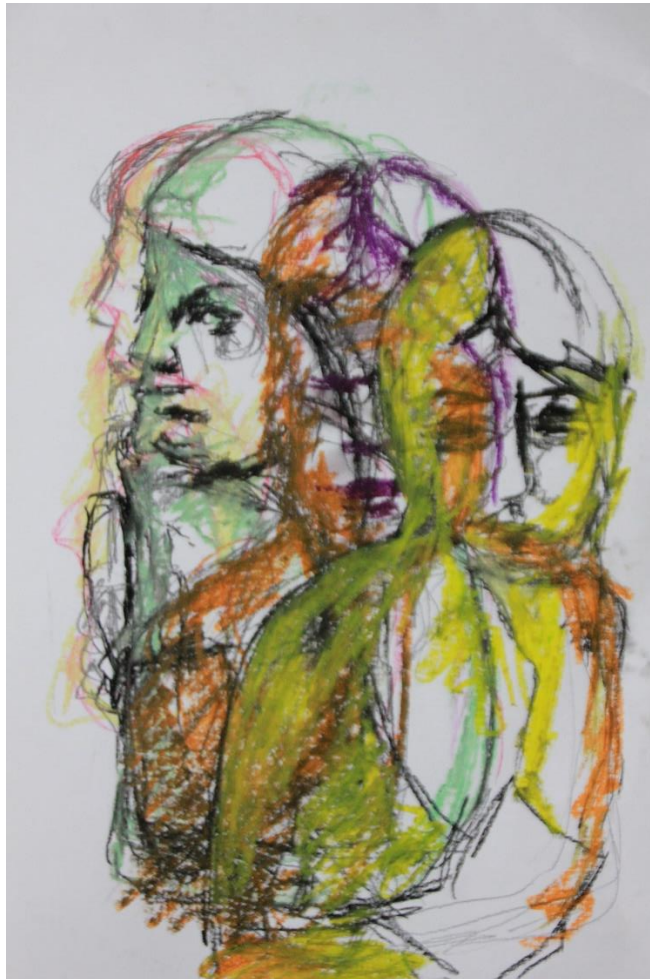

Tila. Hiljaisuus. Sakeus.

Taidetekijyyden elementit

TANJA MÄNNISTÖ

Tila. Hiljaisuus. Sakeus.

Taidetekijyyden elementit

TANJA MÄNNISTÖ

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 2.4.2018

TEKIJÄ Tanja Männistö		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Teatteriohjeittajan maisteriohjelma	
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Tila. Hiljaisuus. Sakeus. Taidetekijyyden elementit		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 69 s. (67 s. + liitteet 2 s.)	
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Taiteellisen työn nimi tähän mahd. teostietoineen (tekijät, ensi-ilta, paikka). Täytä myös erillinen kuvailutietolomake (dvd-kansi). Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa ☐ Taiteellinen osio ei ole Teatterikorkeakoulun tuotantoa (tekijänoikeuksista on sovittu) ☐			
Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Tämä on opinnäytetyöni Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun Teatteriohjeittajan maisteriohjeilmasta. Opinnäytetyöni on taidepedagoginen tutkielma ja se vastaa kysymykseen: Mitä elementit tila, hiljaisuus ja sakeus mahdollistavat taidetekijyydessäni? Opinnäytetyö rakentuu siten, että ensin avautuu pedagogiikan lähtökohdat, holistinen ihmiskäsitys, dialogisuus ja oleilu taidepedagogisena lähestymistapana. Pohdin, miten nämä heijastuvat praktiikassani. Selvennän opinnäytetyön lähtökohtia avaamalla työpajojen ja ryhmän merkitystä elementtien tarkastelussa. Tästä siirryn tarkastelemaan taidetekijyyden elementtejä tilaa, hiljaisuutta ja sakeutta. Kukin elementti käsitellään omassa luvussaan.</p> <p>Elementtien tarkastelun taustalla ovat taidetekijyyden elementtejä tutkivat työpajat, joita ohjasin Teatterikorkeakoululla. Työpajoihin osallistui taideopiskelijoita ja taiteilijoita. Työpajoja oli viisi ja aiheet olivat: tila, hiljaisuus, kosketus sekä etäisyys, yllätys ja hämmennys. Abstraktit elementit tarvitsivat toiminnan, mitä kautta tarkastelu olisi mielekästä. Työpajoista kerätty reflektio avaa osallistujien kokemuksia ja havaintoja, jotka toimivat opinnäytetyöni aineistoina. Peilaan aineistoa vasten kokemuksiani ja taidepedagogista ajattelua. Reflektiokysymykset ovat opinnäytetyöni liitteenä. Teoreettisena pintana toimivat alan tutkimus dialogisuudesta, taidekasvatuksesta, tilasta, performansista ja performatiivisuudesta.</p> <p>Lähtökohta elementtien tarkastelulle on ollut suuntaavuus työelämään. Teatteriohjeittajaksi valmistuessani palaan työskentelemään Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialaan teatteri-ilmaisun työnkuvaan. Lähtökohta elementtien tarkastelulle lähti pohdinnasta, miten säilytän taidetekijyyteni ilman ympäröivää taiteen kontekstia. Miten opinnoissa mahdollistunut kasvu kohti teatteriohjeittajuutta säilyisi työelämässä. Elementit juurruttavat ja palauttavat taidetekijyyttäni kohti taidepedagogista praktiikkaa.</p> <p>Tilan elementtiä avaan paikantumisen, alkutilan, kosketuksen, etäisyyden ja kumppanuuden kautta. Lähestymistavat selkiyttävät ja avaavat tilaa elementtinä. Hiljaisuutta lähestyn retriitin kautta. Avaan kokemustani retriitistä, sekä työpajan havaintoja uimahallissa pidetystä retriitistä. Sakeuden termi avautuu Etelä-Pohjanmaan murren <i>sakia</i> kautta. Murren <i>sakia</i> avautuu niin, että <i>sakia</i> touhu tarkoittaa oudohkoa ja kummallista toimintaa. Sakeuden termi avaa performanssia ja performatiivisuutta. Opinnäyteessäni lähestyn sakeutta hämmennyksen ja yllätyksen kautta. Nämä avautuvat työpajakokemusten äärellä.</p> <p>Lopuksi havainnoin taidepedagogista ajattelua ja kasvua suhteessa elementtien tarkasteluun. Opinnäytetyöni luonne on pohdiskeleva, itsereflektiivinen ja lähestymistapani on oleileva ja viipyilevä.</p> <p>Elementtilukujen jälkeen on muutamia tehtävälaatikoita, jotka konkretisoivat elementtejä käytännössä. Tehtävät palauttavat itseni elementtien äärelle ja lukija voi halutessaan tarttua toimintaan. Opinnäytetyössäni kulkee myös kuvallinen polku. Kolme piirtämääni kuvaa avaavat opinnäyteeni prosessia kuvallisesta kulmasta. Kuvia on kolme. Kansikuva, kuva alussa ja kuva lopussa.</p>			
ASIASANAT Taidetekijyys, taiteen elementit, tila, paikantuminen, alkutila, kosketus, etäisyys, hiljaisuus, retriitti, sakeus, performanssi, performatiivisuus, esitystaide, yllätys, hämmennys, työpajat, dialogisuus, holistinen ihmiskäsitys, taidepedagogiikka.			

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	9
2. PEDAGOGIIKAN LÄHTÖKOHTIA	12
2.1 Ihmiskäsitys	12
2.2 Dialogisuus	14
2.3 Oleilu	16

---

3. LÄHTÖKOHTIA	19
3.1 Ryhmä	20
3.2 Työpajat	21

---

4. TILA	23
4.1 Paikantuminen	24
4.2 Alkutila	26
4.3 Kohti kosketusta	30
4.4 Etäisyys	33
4.5 Tila on kumppani	36

---

5. HILJAISUUS	39
5.1 Retriitti	39
5.2 Uimahallin hiljaisuus	41
5.3 Yhteinen hiljaisuus	44
5.4 Haastava hiljaisuus	45

---

6. SAKEUS	47
6.1 Kohti performanssia	48
6.2 Yllätys	51
6.3 Hämmennys ja arkitaso	56
6.4 Hämmennyksestä installaatioon	59

---

6. KOHTI	62
LÄHTEET	66
LIITTEET	68

JOHDANTO

Taidepedagoginen opinnäytteeni tutkii mitä elementit tila, hiljaisuus ja sakeus mahdollistavat omassa taidetekijyydessäni. Teatteriopettajan opinnot ovat mahdollistaneet kasvun tilan, missä nämä elementit ovat löytyneet.

Tarkastelen näitä elementtejä taidepedagogisen ajatteluni ja ohjaamieni työpajojen kautta. Opintojen aikana olen alkanut ymmärtämään, miten merkityksellisiä nämä elementit ovat praktiikassani. Palatessani työelämään toivon pystyväni nojautumaan elementteihin palautuen ja eheytyen. Kun taiteen konteksti ympäriltä puuttuu, elementtien olemassaolo juurruttaa taidetekijyyttäni.

Opinnäytetyössä tarkastelen elementtejä oleillen ja reflektoiden.

Opinnäytteen rakenne muotoutuu siten, että alussa pureudun omaan pedagogisuuteeni ja ihmiskäsitykseeni. Seuraavaksi avaan lähtökohtia työpajatyöskentelylle ja tästä siirryn tarkastelemaan elementtejä työpajojen kautta. Lopuksi kurotan pohtien kohti tulevaa.

Ohjasin taidetekijyyden elementtejä tutkivan työpajasarjan

Teatterikorkeakoululla 2018. Työpajojen tarkastelu on keskeinen osa lopputyötäni. Työpajoissa lähtökohtana oli osallistujien oman työskentelyn havainnointi ja reflektointi. Reflektio kulkee opinnäytteessäni aineistona, omana polkunaan, johon peilaan taidepedagogista ajatteluni.

Reflektiokysymykset ovat liitteenä. Kuljetan myös päiväkirjamerkintöjäni oman kokemukseni äänenä.

Olen yrittänyt rajata selkeästi elementit toisistaan. Tila, hiljaisuus ja sakeus ovat kuitenkin punoutuneet tarkastelussa toisiinsa. Ne ovat moniulotteisia ja rihmamaisia. Elementit ovat haastaneet minua. Olen yllättynyt prosessin aikana siitä, miten väkevästi elementit laajenevat ja synnyttävät uutta. On ymmärrettävä tilaa, hiljaisuutta ja sakeutta alati muutokseen pyrkivinä.

Tilan elementillä käsitän tilan kokemisen, sisäisen ja ulkoisen tilan. Tila on moniulotteinen ja vaikeasti rajattava. Olen yrittänyt löytää keinoja sanoittaa tilan merkityksiä itselleni. Olen huomannut, että kosketuksen ja etäisyyden kautta tilan ymmärtäminen selkiytyy. Hiljaisuuden elementtiä käsittelen keskeisenä olemisen muotona omassa praktiikassani. Lähestyn hiljaisuutta retriitin kautta. Sakeus elementtinä sisältää yllätyksen ja hämmennyksen. Hahmottelen sakeutta performanssin ja performatiivisen lähestymisen kautta. Sakeus terminä tarkoittaa tässä työssä Etelä-Pohjanmaan murrekannan sakia. Sakia tyyppi on onnellinen pöyrö, joka tuottaa pölläilyllään hyvää ympärilleen. Sakia touhu tarkoittaa pölläilyä, kummastuttavaa ja oudohkoa toimintaa.

Lukujen lopussa on tehtävälaatikoita, jotka sisältävät lukijalle ja itselleni pieniä impulsseja, jotka muistuttavat elementtien toimivuudesta käytännössä. Tehtävälaatikot ovat sijoittuneet intuitiivisesti niiden lukujen loppuun, joissa muistutusta tarvitaan.

Opinnäytetyössäni kulkee piirroksen jälki, jonka olen piirtänyt opinnäytteen muodostuessa. 1. Kansikuva on öljypastellityö ”*Elementtien olemassaolo*”. 2. Kuva on öljypastellityö ”*Alku*” ja se sijoittuu johdannon jälkeen. 3. Kuva on kahden minuutin croquispiirustus ”*Kohti*” ja se sijoittuu loppuun.

Kuva 2. "Alku". Öljypastelli.

2. PEDAGOGIIKAN LÄHTÖKOHTIA

Tässä luvussa avaan itselleni merkityksellisiä pedagogiikan lähtökohtia, ihmiskäsitystä, dialogisuutta ja oleilua, joista punoutuu oma pedagogisuuteni. Pedagogisuus on lähtenyt muotoutumaan minulle kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kautta. Kohtaaminen kiinnostaa minua, nautin oleilla sen äärellä.

Ensimmäiset muistikuvani omasta pedagogisuudestani tai sen yritelmästä tulevat lapsuudestani. Muistan, kuinka ohjasin seitsemänvuotiaana kanikerhoa takapihalla naapurin lapsille. Olin kiinnostuneempi kaneista, kuin kerhon osallistujista, mutta jo silloin jokin kutsui kohtaamisen äärelle. Nautin valtavasti siitä yhteydestä, mikä muodostui, kun kerholaiset nimesivät kanin osia ruutuvihkoihin.

Kiinnostus kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen ovat kuljettaneet minua kohti taidetta. Tanssi on kulkenut kanssani lapsuudesta asti, teatteri kolahti jo nuorena ja kaipuu kuvataiteeseen on syttynyt viimevuosien aikana. Kaksikymmentävuotiaana aloitin yhteisöpedagogin opinnot, joiden jälkeen opiskelin teatteri-ilmaisun ohjaajaksi. Taide ja pedagogiikka ovat kulkeneet rintarinnan omassa koulutus – ja työhistoriassani. Nyt teatteriopettajan maisteriopinnoissa koen, että identiteettini on muotoutunut taidepedagogiikan kudelmaksi.

2.1 Ihmiskäsitys

Hahmottaessani itseni, pystyn hahmottamaan myös toisen. On ymmärrettävä oma ihmiskäsitys, ennen kuin voin kohdata toisen rehellisesti. Ihmiskäsitykseni sisältää ymmärryksen ihmisen hyvyydestä, inhimillisyydestä ja kokonaisvaltaisuudesta. Ihminen on ainutkertainen ja kiinnostava kokonaisuus. Vetovoima ihmiseen on oman pedagogisuuteni taustalla.

Peilaan omaa ihmiskäsitystäni filosofi ja psykiatri Lauri Rauhalaan holistiseen ihmiskäsitykseen. Rauhala määrittelee holistisen ihmiskäsityksen siten, että ihmisen olemassaolo, ontologinen perusta jäsentyy tajunnallisuuteen, situationaalisuuteen ja kehollisuuteen. Holistinen ihmiskäsitys ei vain rajaudu ihoon. Ihminen on aina suhteessa maailmaan. (Rauhala 2014, 32 – 33)

Ihmisen kokonaisuudessa tajunnallisuus, situationaalisuus ja kehollisuus punoutuvat yhteen. Näiden puolien ymmärtämisen kautta oma käsitys itsestä ja toisesta kirkastuu. On hyvä ymmärtää miten nämä eri olemispuolet ilmenevät ihmisessä.

Rauhala kuvailee, että tajunnallisuus on sitä, miten ihminen kokee asioita. Havaintoja, tunteita, objekteja tai ilmiöitä. Mieli luo näiden välille merkityssuhteita ja niiden verkosto on maailmankuva, sekä käsitys itsestä. Tajunnallisuudessa kokemisen muutoksiin voi vaikuttaa toimimalla toisin, nähdä asiat uudessa valossa. (Rauhala 2014, 34 – 38) On kiinnostavaa pohtia, miten omassa praktiikassa taide voi aktivoitua muutosta ja voi nähdä asioita uudessa valossa. Taideprosesseissa aika mahdollistaa tunnustelun itsestä ja toisesta. Voi viipyillä rauhassa ja antaa tajunnallisuuden kokemusten rakentua. Taidepedagoginen työ luo uutta tarjoamalla monialaisia kokemus – ja tarkastelupintoja.

Situationaalisuudella käsitetään ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta. Situaatio on kaikkea sitä, mihin on suhteessa ja se on aina ainutkertaista. Jotkut tilanteet ovat kohtalonomaisia, kun taas toisiin rakennetekijöihin pystyy vaikuttamaan omilla valinnoillaan. (Rauhala 2014, 41 – 44) Valinnat luovat situationaalisuutta. Millaiset rakennetekijät ovat muovanneet minua, miten ne vaikuttavat valintoihini? Taidepedagogina on ymmärrettävä ne rakennetekijät, mitä oma praktiikka mahdollistaa. On tunnistettava vastuu, vaikuttaako itse valintoihin ja miten huomioi erilaiset tilanteet.

Kehollisuudella käsitetään orgaanista tapahtumista. Elimet ja elinjärjestelmä

toimivat ilman, että niiden toiminta symboloisi jotain. Lähtökohtaisesti elimet toimivat elämää ylläpitäen. Elämä on orgaanista olemassaoloa ja elinten sekä elintoimintojen keskinäinen informaation vaihto on luotettavampaa, kuin tajunnan tekemät tulkinnat. (Rauhala 2014, 38 – 41) Kehon orgaanisuus todistaa jatkuvasti omaa olemassaoloa ja elämää. Tähän voin aina palata. Kehollisuus on minulle myös sisäistä tilaa orgaanisen elämän lisäksi. Kehollisuus on myös vahvasti suhteessa toisiin, tilaan, tunnelmiin ja ympäröivään maailmaan.

Opintojen aikana olen oppinut valtavasti kehollisuudesta tanssipedagogeilta. Yhteiset opinnot heidän kanssaan ovat syventäneet omaa suhdettani kehoon ja orgaaniseen olemassaoloon. Kuuntelu, havainnot ja kehon kanssa oleminen ovat kirkastuneet ja terävöityneet. Tanssipedagogien suhde kehoon on opettanut minulle lempeää ja somaattista kehosuhtautumista.

Holistinen ihmiskäsitys on punoutuvan ihmisen hahmottamista. Se kulkee rinnakkain virtaavan taiteen kanssa. Ihmiskäsityksessäni yritän hahmottaa ihmisen holistisuutta elämänpituisena prosessina. Taidepedagogina viivähän rinnalla hetken.

2.2 Dialogisuus

Teatteriopettajan opinnoissa isoin kasvuni kohti pedagogiikkaa on tapahtunut dialogisuuden kautta. Dialogisuuden käsite pukee sanoiksi sen, minkä äärellä olen jo pitkään hämmästellyt. Miten voisin löytää sellaisen tavan kohdata, joka olisi suhteessa toiseen ja tilaan ja joka sallisi vuorovaikutuksen läpäisyn. Läpi opintojen ajan dialogisuus on ollut läsnä. Dialogisuus on luottamista ja avoimuutta. Se pureutuu siihen, miten luoda oppimisen tilaa, jossa uudet ajatukset ja ideat pysyisivät orgaanisina ja tuoreina läsnäolevassa tilanteessa.

Kasvatustieteiden tutkija Veli-Matti Värri on kirjoittanut väitöskirjan *Hyvä kasvatustiede – kasvatustiede hyvään* (2004), joka avaa dialogisuuden tematiikkaa

kasvatuksen näkökulmasta. Värri peilaa käsitystä dialogisuudesta mm. Martin Buberin dialogisuusfilosofiaan. Mielestäni Värri kuvaa dialogisuutta kiinnostavasti ja peilaan mielelläni omaa suhdettani dialogisuuteen hänen ajatusten kautta.

Dialogisuudessa kiehtoo kohtaamisen tila. Toisen ja oman itseyden hahmottaminen ovat kiinnostavia lähtökohtia työskentelylle ja dialogisuuden ymmärtämiselle. Värri kuvaa itseyden ideaa välttämättömäksi kasvatustyössä (Värri 2004, 24). Oman itseyden ymmärtämisen kautta voin kurottautua kohti toisen itseyttä. Dialoginen tila mahdollistuu.

Dialogisuudessa kahden kohtaavan väliin muodostuu tila, joka on molemminpuolista kohtaamista. Se ei ole kummankaan kohtaavan osapuolen määrittämää. Tällöin vastuu voi toteutua. (Värri 2004, 65) Pedagogin vastuuta pohdittaessa on merkittävää ymmärtää tämä väliin muodostuva tila. Se syntyy luottamuksen ja rehellisen kohtaamisen rakentamisesta. Taide pystyy luomaan tätä tilaa kohtaavien välille. Tämä on tärkeää omassa praktiikassani. Miten mahdollistan väliin muodostuvan tilan ja miten rakennan dialogisuutta?

Kasvatustyö on mahdollista, jos pedagogilla on näkemys hyvästä elämästä, vaikka ei tietäisi mitä se on (Värri 2004, 27). Mielestäni vastuu kietoutuu tähän näkemykseen hyvästä elämästä. Kun itselläni on ymmärrys hyvästä elämästä, voin toimia vastuullisena pedagogina ja täten pystyn lähestyä dialogisuutta. Voin luottaa itseeni. Dialogisuus tarvitsee toteutuakseen laajaa rehellisyyttä, hyvän elämän ylläpitämistä ja huolenpitoa. Hyvän elämän voima kumpuaa taiteesta.

”Yhteys on molemminpuolisuutta. Miten meitä kasvattavatkaan lapset, miten eläimet! Tutkimattomasti mukaan tempautuneina me elämme universaalin vuorovaikutuksen virrassa” (Buber 1993, 38).

Olen monesti pysähtynyt harjoittamaan dialogisuutta eläinten kanssa. Lenkkipolulla koiran kohtaaminen on nopeaa reagoitua, tila meidän välillä aktivoituu välittömästi. Kohtaamisen tila tuo hymyn huulille. Haluaisin haastaa itseäni kohtaamaan tällä samalla laadulla myös ihmisiä. Kissan kanssa oleilu on tunnustelevaa dialogisuutta, viipyilyä kontaktissa. Kissan ja minun välinen tila muotoutuu ja rakentuu kuuntelussa ja sallimisessa. Hevosen kanssa dialogisuus on tunnustelevaa, vähän varuillaan olemista, ehkä pelkoakin. Dialogisuutta rakentaa tunne ja kuuntelu siitä missä olemme nyt. Eläinten kohtaamisista opin dialogisuutta ja voin siirtää näitä havaintoja dialogisuuteen ihmisen kanssa. Minua kiinnostaa myös harjoittaa dialogisuutta tilojen ja puiden kanssa. Olisi kiehtovaa tutkia ja kokeilla dialogisuuden erilaisia laatuja.

”Rakkaus on kosminen voima. Sille joka pysyttelee siinä, hänelle ihmiset avautuvat koneistoon sulkeutuneisuutensa takaa, yksinomaisuus syntyy ihmeellisesti kerta kerralta – ja niin hän voi vaikuttaa, voi auttaa, parantaa, kasvattaa, kohottaa, vapauttaa” (Buber 1993, 37).

Dialogisuus kietoutuu ihmiskäsitykseeni. Buber upeasti pukee rakkauden kosmiseksi voimaksi, joka kehottaa kohti kohtaamista. Miksei rakkaus olisi dialogisuuden rakennusaines? Ajattelen, että dialogisuus on uskoa hyvään, halua luottaa toiseen ja sallia syntyvä dialogisuus. Dialogisuus on ehdottomasti oman pedagogisuuteni lähtökohta, se innostaa ja inspiroi. Se haastaa itseäni kasvamaan, ymmärtämään, löytämään ja kokeilemaan. Dialogisuus on kuin vesi. Se kannattelee, ympäröi, läpäisee ja on läsnä oleva olomuoto. Vedessä ollaan valppaana ja dynaamisina, siitä nauttien ja sille antautuen.

2.3 Oleilu

Opinnäytetyön prosessissa olen kiinnittänyt huomioni toistuvaan tapaan lähestyä asioita oleilemalla. Prosessi on kirkastanut taidepedagogisia tapojani

lähestyä aihetta. Oleilu lähestymistapana on erittäin ominainen praktiikassani, oleilen mielelläni tutkittavan asian äärellä. Koen, että oleilu on tapani olla olemassa. Se ulottuu niin arkisiin toimintoihin, kuin taidetekijyyteeni. Oleilu on dynaamista ja aktiivista viivytystä. Oleilu on sensitiivinen tila, jolloin tiedostetaan asian kirkkaus, mutta ei porauduta siihen. Kuin kerittäisiin asiaa auki pienin liikkein.

Oleilussa ihmettely on ominaista. On kiinnostavampaa ihmetellä, kuin ratkaista. Ihmettelyyn kietoutuu ei-tietämistä ja siinä kylpemistä. Ihmettely on itselleni asenne kohdata ja olla suhteessa. Oleilu liittyy myös vahvasti välitilaan. Elämäni tuntuu olevan aina vähän auki ja levällään. Se on tapani elää. Nautin tästä välitilassa oleilemisestä. Elämäni lähteet pysyvät kirkkaina, kun oleilen niiden lähistöllä. Praktiikassani tämä näyttäytyy avoimuutena.

Taidekasvatuksen tutkija Liora Breslev kuvailee omaa taidepedagogista lähestymistapaansa syventymällä teokseen eri tavoin. Syventymisen jälkeen kokemusta reflektoidaan. Taiteessa on pedagogista voimaa eli vitaalisuutta, joka kutsuu vuorovaikutukseen. Merkitykselliset kohtaamiset ja vuorovaikutukset vaativat aikaa. (Breslev 2011, 176 – 177) On oleiltava kohtaamisen, teoksen ja tutkittavan aiheen äärellä, siten havainto aktivoituu. Oleiluun liittyy vahvasti reflektointi, mikä laajentaa ymmärrystä.

Breslev kuvaa pedagogista lähestymistään siten, että se vaatii avointa asennetta. Täytyy olla valmius myös muutokseen. Tutkiva lähestymistapa kiinnittää huomionsa esteettisiin laatuihin, elementteihin ja havainnon yksityiskohtiin. Opettajan suhde on intensiivinen ja täten hän valitsee merkityksellisiä kokemuksia oppilailleen. (Breslev 2011, 177) Taidepedagogina olen vastuussa valinnoista. Luon puitteet, joiden sisällä oleilu tapahtuu. Työpajoissa asetin elementit yhteiseen tarkasteluun. Siitä syntyi työskentelylle kehys, jonka sisällä pystyimme tutkimaan aihetta oleillen ja tunnustellen.

Teatteriopettajana haluan oleilla dynaamisesti ihmeteltävän asian äärellä, täten työskentely pysyy tuoreena, alati hämmästelevänä ja joustavana. Toivon, että pidän prosessit väljinä, tunnistaen jokaisen ainutlaatuisuuden.

Oleilu on liikettä tietoisuuden muuttuessa tietämisen rajoilla. Kuin veden liikehdintä alati muuttuvassa rantaviivassa. Aina syntyy uusi tila, uusi havainto ja uusi kohtaaminen. Värrin kirjoittaa maailmassa olemisesta hermeneuttisena projektina, totuus ei ole koskaan täysin kirkas tai lopullinen. On luotettava siihen, että häilyminen tietämisen ja ei-tietämisen rajoilla riittää. (Värrin 2004, 43) Oleilu on kuin elämäni hermeneuttinen projekti.

3. LÄHTÖKOHTIA

Halusin tutkia taidetekijyyden elementtejä ryhmässä. Syntyi ajatus työpajasarjasta, jossa lähtökohtana olisi elementtien tilan, hiljaisuuden ja sakeuden tarkastelu. Minulle on ominaista työskennellä ryhmän ja toiminnan kautta. Halusin mahdollistaa työpajasarjan, missä osallistujat voisivat pureutua työskentelyyn tarkasti ja yksityiskohtaisesti.

Toivoin, että työpajatyöskentely kirkastaisi omaa suhdettani elementteihin. Olin avoin uudelle ja kiinnostunut kokemaan prosessin osallistujien kanssa. Koin vahvasti, että työpajat olivat jo itsessään teos ja ne avasivat omaa ajatteluani ja praktiikkaani mainiosti. Prosessin alussa mietin, että lopputyöni voisi olla taiteellispedagoginen ja työpajat olisivat arvioitava teos. Prosessin edetessä ymmärsin, että avaamalla työpajat arviolle, jokin muuttuisi.

Työpajoissa työskentely oli sensitiivistä. Olin vastuussa työskentelystä, enkä halunnut rikkoa sensitiivisyyttä asettamalla työpajoja arvioinnille. Halusin säilyttää työskentelyn suljettuna, että työpajoissa syntynyt tunnelma säilyisi ja se saisi kehittyä omaan suuntaansa. Päätin, että lopputyöni on taidepedagoginen. Työpajassa koetut havainnot ja kokemukset toimivat elementtien tarkastelun taustalla ja työpajassa kerätty reflektio muodostaa aineiston, jota vasten peilaan taiteellispedagogista ajatteluani.

Elementtien tarkastelu on ollut läsnä läpi opintojeni ja elementit ovat kuroutuneet tekijyyteeni opintojen aikana. Elementit tila, hiljaisuus ja sakeus ovat siivilöityneet kokemusten kautta tärkeimmiksi johtotähdiksi omassa taidetekijyydessäni. Elementit ovat minulle merkityksellinen osa omaa kasvuani teatteriopettajaksi.

Valmistautumisen jälkeen palaan työhöni nuorten pariin Helsingin kaupungin kulttuuri – ja vapaa-ajan toimialaan. Työtehtäväni sijoittuu teatteri-ilmaisun

ja nuorisotyön kentälle. Taiteellisen työn toteutuminen työssäni on haastavaa. Organisaatio asettaa työlle raamit, jotka rajaavat työn sisältöjä. Työ on hektistä ja se etsii jatkuvasti uusia toimintoja ja muotoja toteuttaakseen työn tavoitteita. Pystyn soveltamaan taidetta työssäni nuorten kanssa, mutta usein työnkuva on sellainen, että taidetyöskentelylle ei ole tilaa. Sitä ei välttämättä nähdä kannattavana työmuotona. Taidetekijä saattaa kadota työntekijän alle.

Olen kehittänyt vapaasti oman työni sisältöjä ja taide nuorisotyössä on erittäin perusteltua. Taiteen vaikuttavuus näkyy vahvasti. Yksikössäni ollaan onneksi avoimia ja joustavia taidelähtöiseen työskentelyyn. Haluan tarttua haasteeseen, että pystyisin kehittämään Helsingin kaupungin nuorisotyötä taidelähtöiseen suuntaan. Haluan tuoda taiteen vahvasti nuorten pariin. Huomaan kuitenkin nyt valmistumisen lähentyessä varautuvani tulevaan. Opinnäytetyöni vastaa tähän tarpeeseen, se toimii ankkurina, johon voin aina palata työelämän myrskyissä. Taidetekijyyden elementtien tarkastelu juurruttaa omaa tekijyyttäni suhteessa praktiikkaani.

3.1 Ryhmä

Tuntui hyvin abstraktilta lähteä tutkimaan elementtejä ilman toimintaa. Toiminta tarvitsisi toteutuakseen ryhmän. Toiminta synnyttää ajatuksia ryhmässä ja ajatukset muokkaavat uutta toimintaa. Uuden toiminnan ja pohdinnan kautta oma ymmärrys laajenee ja selkiytyy suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Toiminnan kautta elementit tulevat selkeämmiksi ja toiminta tuottaa reflektiota. Jokin peilautuu, hahmottuu ja luo heijastuksia. Nämä pinnat kirkastavat omaa ajattelua. Opinnoissani iso oivallus on ollut se, että on tärkeää pysyä toiminnassa ja tutkia ilmiöitä ryhmässä.

Kokosin tutkimusryhmän taideopiskelijoista ja taiteilijoista. Toivomuksena oli saada erilaisia tekijöitä ja näkökulmia ryhmään. Markkinoin työpajoja sähköpostitse Aalto-yliopiston kuvataideopiskelijoille, jaoin työpajan

tiedotetta Teatterikorkeakoulun tanssi- ja teatteripedagogiikan maisteriopiskelijoille. Kutsuin osallistujia työpajaan myös Facebookin tapahtuman kautta.

Toivoin ryhmäläisten koostuvan eri taiteen aloilta. Huomasin painottavani kuvataiteita. Minua kiehtovat kuvan havainnoinnin ja jäljen jättämisen tarkka maailma. Ajattelin, että monitaiteellisessa ryhmässä pääsisin haastamaan omaa työskentelyäni suhteessa tuntemattomampaan tekijyyteen ja voisin saada reflektion kautta uutta kulmaa tarkastella omaa työskentelyäni.

Ryhmään ilmoittautui 12 osallistujaa. Ikäjakama ryhmässä oli 21 – 45 - vuotta. Ryhmäläiset olivat ammattilaisia ja opiskelijoita teatterin, kuvataiteen, median ja musiikin aloilta. Keräsin työpajoissa syntyvää reflektiota ja siitä koostui lopputyöni aineisto. Aineisto toimii oman reflektioni peilinä, virittävänä vuoropuheluna elementtien tarkastelussa. Reflektio on äärimmäisen tärkeää rakennusainetta omalle ajattelulle.

3.2 Työpajat

Työpajoissa tutkittiin asetettuja elementtejä taidepedagogisin menetelmin. Tarkoituksena oli tarkastella elementtien toimivuutta ja miten elementit resonoisivat osallistujien taiteellisessa työskentelyssä. Työpajoja oli viisi. Työpajojen aiheet olivat: 1. Tila 2. Hiljaisuus 3. Kosketus ja etäisyys 4. Yllätys ja 5. Hämmennys. Työpajan kesto oli 3 – 4 h.

Työpajat herättelivät elementtejä suhteessa kunkin omaan työskentelyyn ja tarkastelu resonoi arkeen ja työelämään. Tarkastelulla oli laaja-alainen hyöty. Uskon, että näissä työpajoissa elementtien tutkiminen valpastutti osallistujia arvioimaan omaa suhdettaan tilaan, hiljaisuuteen ja sakeuteen. Jokaisen havainto käynnisti oman ainutlaatuisen prosessin, joka laajenee edelleen jatkuen kunkin osallistujan omassa taidetekijyydessä. Työskentelyssäni on tärkeää, että asiat laajenevat ja niillä on jokin vaikutus kokijaan.

Oli upeaa olla mahdollistamassa syventävää työskentelyä. Työpajoissa elementit muokkautuivat ja ne näyttäytyivät uudessa valossa. Pienet muutokset lähtivät liikkeelle, jokin vanha vahvistui tai jokin uinuva oivallus näyttäytyi pitkän ajan jälkeen. Työpajat juurruttivat minua elementteihin. Oli tärkeää palauttaa itseni elementtien ytimeen ja täten tarkentaa taiteellisen työn suuntaa. Tämä tarkennus muotoilee omaa praktiikkaani.

4. TILA

Tila kutsuu ja haastaa minua. Sitä ei ole helppo hahmottaa. Tilalla käsitän sekä sisäisen, että ulkoisen kokemuksen tilasta. Sisäinen tila on orgaanista elinten tilaa, mutta myös kokemus tilasta, joka kannattelee mahdollistaen ilmavuutta ja keveyttä. Ulkoisella tilalla käsitän konkreettiset tilat, huoneet, korkeudet ja rakenteet. Ulkoinen tila on myös tilaa ympärillä, etäisyyttä ja näkyvyyttä. Sisäiseen ja ulkoiseen tilaan sekoittuvat mielentilat, tilan tarve ja tila ajattelulle. Tila on kokonaisvaltainen, holistinen.

Taiteilija, tutkija ja pedagogi Annette Arlander määrittelee kokemusta tilana siten, että se on sekä fyysinen, että psyykinen. Se on henkilökohtainen ja siihen on suhteessa, kuin ympäristöön tai kulttuuriin. Tila yhdistää. Esitysten vetovoima perustuu siihen, että katsojat ja kokijat jakavat saman tilan. (Arlander 1998, 34)

Tila sukkuoi kaikkialla. Tila huokuu ihmiskäsityksessäni ja maailmankuvassani. Olen aina suhteessa tilaan. Uusissa tilanteissa tulen nopeasti tietoiseksi sävyistä, tunnelmista, jännitteistä, kaikesta mitä tila läpäisee ja resonoi. Tila kiehtoo ja kutsuu minua. Työpajoissa jaoimme saman tilan ja täten loimme ainutlaatuista, yhteistä tilaa. Tila on lähtökohta ja yhdistävä elementti ympärillämme.

Yritän sinnikkäästi ymmärtää tilaa. Se on itselleni keskeinen elementti ja sen ymmärtämisellä on suuri merkitys praktiikassani. Tässä luvussa käsittelen tilaa löytämieni lähestymistapojen kautta. Paikantuminen, alkutila, kosketus, etäisyys ja kumppanuus toimivat työkaluina tilan tarkastelussa.

Ensimmäisessä työpajassa tutkittiin tilaa ja työpajan kokemukset ja oivallukset valottavat hahmottaen tilaa. Tilapohdinnoissa rinnalla kulkevat Eero-Tapio Vuoren, Doreen Massey'n ja Annette Arlanderin ajatuksia. Paikantumisessa peilaan ajatuksiani taiteilija ja tutkija Saara Hannulan

pohdintoihin tilan vaikutuksista esityksen ja kokemuksen kontekstista kirjassa *Kokeva keho* (2011). Näillä eväillä tila alkaa muotoutua.

4.1 Paikantuminen

Usein tilassa oleminen on arkinen automaatio. Kun pysähtyy ja kiinnittää huomiota tilaan, sallii itsensä paikantua. Havainto suhteessa tilaan kirkastuu ja suhde muodostuu. Ymmärrys omasta sijainnista syvenee, kun sallii itsensä paikantua rauhallisesti kohti tilaa. Tila on läsnä jokaisessa hetkessä, liikkeessä ja valinnassa.

Inhimillinen tapahtuminen on tilallista, sekä arjessa, että taiteessa. Tila on huokoinen rihmasto, laajeneva ja alituisesti aistiva. (Hannula 2011, 72) Koska tila on läpäisevä, se on helppo sivuuttaa, unohtaa tai olla välipitämätön sitä kohtaan. Tila on pysyvä ja taustalle häipyvä elementti. Mitä, jos tila olisikin aktiivisesti läsnä omassa työskentelyssä? Mitä sen aktiivinen läsnäolo mahdollistaisi? Miten tunne ja suhde tilaan voisi kulkea oman työskentelyn rinnalla.

Hannulan mukaan paikan käsite on ihmisen tapa hahmottaa ympäröivää maailmaa. Paikoilla on merkitys. Kehon kokemuksen kautta luomme merkityksiä paikoille, liitymme niihin. Tulisi olla tietoinen paikantumisesta. Kulkiessamme arkisesti kaupungin halki, emme välttämättä hahmota kokemuksellista, kehoille suunnattua arkkitehtuuria. Esitys nostaa kokemuksen erityiseksi ja erilliseksi arjesta. Tapahtuu virittäytymistä. (Hannula 2011, 73, 77) Paikka ja tila kietoutuvat yhteen. Paikantuminen tarvitsee teon, pysähtymisen, esityksen kontekstin, rajauksen ja syyn tulla esiin. Pysähtyminen tilan äärelle mahdollistaa paikantumisen. Pysähtyminen luo tarkastelulle raamit, minkä sisällä kokemus tai esitys voi tapahtua. Tilan huomioiminen ja paikantuminen irrottaa kokemuksen arkisesta ja tila tulee esiin.

Tila rauhoittaa ollessaan pysyvä ja muuttumaton. Kun paikantuu luokkahuoneeseen, voi luottaa seinän, katon tai lattian muuttumattomuuteen. Kokemus tilasta on stabiili. On miellyttävää oleilla muuttumattomassa tilassa. Paikantuminen mahdollistaa myös yllättävät tilalliset käänteet. Tilan voi kokea yllättäen monialaisemmin. Omat tulkinnat ja ajattelu muuttavat tilaa siten, että tila voi olla yllätyksellinen tulkintojen sarja. Paikantuminen mahdollistaa kohtaamaan tilan niin turvallisena pysyvänä olomuotona, kuin yllättävän muuttuvana tulkintojen sarjana.

Koin yllättävän tilakokemuksen, kun pysähdyin tilan äärelle valinnaisella kurssilla *kokemusesitys ja toisen kohtaaminen*. Kurssi pidettiin Teatterikorkeakoululla ja opettajana oli Irene Kajo. Kurssilla tutkimme kokemusesitystä. Tein kurssilla esityksen itselleni. Tehtävässä kehystettiin jokin tila 15 minuutiksi. Kokemus oli yllättävä, hämmentävä ja oivaltava.

Valitsin paikaksi Teatterikorkeakoulun kirjaston. Asetuin istumaan tilaan siten, että kehystin kaksi hyllyä ja niiden väliin jäävän käytävän. Paikansin itseni. Käytävän päässä oli osa sohvaa ja palosammutin. Kehystys oli selkeä. Kiinnitin tarkasti huomiota tilaan, valoon ja muotoon. Katse poimi yksityiskohtia. Joku luki verkkaisesti sohvalla ja lukijasta näkyi vain heiluvat jalat. Tunnelma oli rauhallinen ja staattinen. Esitys alkoi juuri selkiyttämällä tuo valittu tila. Yhtäkkiä esitys sai käänteeseen. Kuva alkoi muuttua.

Kirjahyllyt nousevat ilmaan, ne leijuvat, vesi täyttää tilan. Hämärää ja utuista, kevyttä. Vesi katoaa ja kirjahyllyt muodostavat kujun. Silloin se saapuu. Kirjahyllyn takaa ilmestyy upea hevonen. Se lähestyy. Sen pää on painava ja lämmin. Upea turvantunne. Varoittamatta saapuu pystykorva menneisyydestä. Se tulee liki, silitän sen silkkistä päätä. Liikutus tulvahtaa, annan kyynelten tulla. (Päiväkirjamerkintä 13.12.17)

Itkin kirjastossa hämmentyneenä kokemuksestani. Olo oli raukea ja yllättynyt. Tilassa tapahtui jotain odottamatonta. Esityksessä kävin nopeasti ajatusketjun läpi. Mitä sallin itselleni tässä tilassa? Kun annoin esitykselle luvan toteutua, olin erittäin yllättynyt näistä vieraista. Esitys tilassa tarjosi minulle nopean kliimaksin, se tapahtui muutamassa sekunnissa ja ydin oli koettu. Jaoin tilan kanssa herkkyyden ja vapauden. Uskon, että paikallistumisella oli suuri merkitys siihen, että sallin herkän kokemuksen tilassa. Paikantuminen mahdollisti luottamuksen ja heittäytymisen. Uuden kokeminen tilassa kehollisesti voi tapahtua silmänräpäyksessä (Hannula 2011, 77).

Paikanna itsesi. Kehystä jokin sinua kutsuva tila. Määritä aika, alku ja loppu. Ole avoin tilan kokemiselle. Oleile. Mitä tapahtuu?

4.2 Alkutila

*Minua jännitti niin, että hikoilin. Sisäinen tila aktivoitui heti, kun astuin tyhjään luokkaan. Valmistelin itseäni tulevaan samalla, kun valmistelin tilaa siistimällä ja siirtelemällä esineitä. Menin osallistujia vastaan. Yritin olla täyttämättä tilaa. Yritin antaa omalle tilalleni aikaa asettua suhteessa ryhmään. Sallin hiljaiset hetket. Tarve täyttää jokainen hiljaisuus on suuri. Miten luottaisin tilanteeseen, että se mikä on olemassa tässä tilassa, näiden ihmisten välissä riittää. Ajattelin tilaa tukevana elementtinä. Suljin oven. Rajasin tilan. Alku konkretisoi tuntemattoman. Ajatukset risteilevät viltillä totaalisena fiaskona ja onnellisen harmonian välillä.
(Päiväkirjamerkintä 18.1.2018)*

Päiväkirjamerkinnässä ensimmäinen työpaja oli alkamassa. Työpajassa tutkittaisiin tilaa. Olin jännittynyt ja tilanne oli kiehtovan kutkuttava. Olin uuden alussa. Nautin aloituksista, koska silloin asetutaan tuntemattoman äärelle. Työpajan aloituksessa halusin kiinnittää huomioni tilaan ja tuntemattomaan.

Alku on tärkeä vaihe työskentelyn aloittamisessa uudella ryhmällä. Tilanne on täysin uusi ja ainutlaatuinen. Alkutilaan latautuu omia ja muiden odotuksia. On kiinnostavaa oleilla alkutilassa, antaa alun piirtää itse itseään ja tunnustella aloituksen sensitiivistä luonnetta. Alku määrittää tilaa ja tilahavainto valpastuu.

Se, ettemme tunteneet toisiamme työpajan alkaessa viritti meitä vahvasti kohti tilaa. Halusin nauttia alkutilasta ja valitsin, että emme esitelleet itseämme. Emme kertoneet mistä ja miksi olemme tulleet. Pyrin säilyttämään alun herkän tunnelman, kuulostelevan ja valppaan tilan. Toivotin ryhmäläiset tervetulleiksi ja haastoin heitä herkistymään aloitukselle, tilalle ja toisille osallistujille ilman puhetta. Aloitimme liikkuen kävellen tilassa. Teimme havaintoja itsestämme suhteessa tilaan. Havaintojen kautta palautimme itsemme tähän uuteen alkuun. Omien havaintojen kautta aloitimme tarkastelemaan tilaa yksityiskohtaisemmin.

*Ensimmäiseksi havainnoin tilan yleistunnelman, mittasuhteet, massan ja volyymin, miten kaikki kiinteä on suhteessa toisiinsa.
(Henkilö 11)*

Siirryimme havainnoimaan muita osallistujia. Aluksi katsoimme toisiamme kohti vain kevyesti sivusilmällä, sipaisten ja hieman ohi. Lähestyimme toisia kehollisesti vierellä kulkien. Kuljimme rinnakkain, käsivarret saattoivat hipaista toista, tunnustelimme lämpöä, kehoa ja toisen rytmiä. Oli erittäin miellyttävää tunnustella toista herkistyen ja aistien. Toisiin oli helpompi painautua, toisiin halusi säilyttää etäisyyden ja välitilaan liittyi enemmän

kysymyksiä. Oli ihana pysyä arvoituksellisessa tilassa. Havainto tapahtui vain sipaisten, varoen, rikkomatta syntynyttä tilaa. Tunnustelimme alkutilaa, ryhmää ja toista.

Virityin harjoitustilallemme. Sen mahdollisti tehtävänanto olla tilassa. Koskettelut ja liikkumistilan kokeilut virittivät tuntemaan tilaa. (Henkilö 8)

On herkullista aloittaa ensin kohtaamalla keholla, hienovaraisten havaintojen kautta. On mielekkäämpää kohdata toinen, itselleen tuntematon aistien ja omien tuntemusten kautta, ennen kuin puhe ja tavoitteet tuodaan ilmi. Tämä koettiin ryhmässä kutkuttavana ja uutena tapana tutustua ja aloittaa työskentely.

Nautin tarkastelusta ja siitä nousevien tuntemusten riemusta. Kohtaamista uudella tavalla. Lempeää, mukavaa, uutta! (Henkilö 2)

Rinnalla kulkemisen jälkeen lähestyimme toista käsien kautta. Pareittain tutkimme parin käsiä niitä pidellen. Tutkiminen tapahtui ilman katsekontaktia, huomio oli käsissä. Tutkimme käsien yksityiskohtia, tuntua ja lämpötilaa ilman puhetta. Käsien tutkiminen toi osallistujia lähemmäs toisiaan.

Ajattelen, että toisen kädet tutkimalla tutustuu häneen intiimisti, aika lähelle, lähemmäs kuin sanoilla. (Henkilö 3)

Siirryimme katseeseen, katsoimme kohti. Kävelimme tilassa ja pysähdyimme toisen katseeseen, joko lähelle tai kauas. Pysyimme katseessa vain sen verran, kun se tuntui hyvälle. Kiinnitimme huomiota, miltä tuntuu katsoa toista.

Jotkut ryhmässä olivat minulle jo ennestään tuttuja, joten tutun ja tuntemattoman kohtaaminen oli huikean erilaista. Tutun katseeseen sekoittuu tunne, jokin liikutus ja syvä rakkaus. Tuntemattoman katseeseen sekoittuu uteliaisuus, paljaampi kohtaaminen, ilman sosiaalista historiaa.

Katse oli ihanan paljas. Oli mieletöntä katsoa tuntematonta ja tuntea, miten se resonoi omassa kehossa. Jokin minussa liikahti kohti ja jokin yritti tulkita. Kun en tarttunut tulkintaan, vaan yritin pysyä paljauudessa luottamalla kohtaamiseen, toinen alkoi piirtymään esiin. Jokin näyttäytyi, jokin mihin en osannut liittyä, mutta mikä kiinnosti ja herätti. Uteliaisuus ja vilpittön halu nähdä rehellisesti toinen.

Alkutila rajautui havaintoihin tilasta ja keholliseen työskentelyyn. Halusin vielä haastaa osallistujia pitäytymään alkutilassa. Teimme kosketuksen harjoituksen, joka salli alkutilassa oleilun. Kosketimme kolmen hengen ryhmissä yhtä osallistujaa kerrallaan. Kosketettavalla oli silmät kiinni ja häntä tutkittiin lempeästi käsin koskettaen. Keskityimme tutkimaan mm. minkälainen jalka, miltä käsivarsi tuntuu ja mikä on selän lämpö? Fokus oli tutkimisessa, ei tulkinnassa tai minkään tuntemuksen tuottamisessa. Ennen kosketusta sanoitettiin omat rajat. Tutkivan kosketuksen tarkoituksena oli herätellä tutkittavan kehoa, virittää kohti yhteistä tilaa ja yhteistä työskentelyä.

Sisäinen tila valpastui tuntemattoman kosketuksessa, se oli upeata huomata. Se herätti paljon tuntemuksia. Lempeitä, kaipaavia. Ehkä jopa vaikea pukea näin äkkiseltään sanoiksi. Tilanne oli kerrassaan uusi. (Henkilö 2)

Alkutila oli kiehtova ja siinä oleileminen mahdollisti kirkkaita havaintoja suhteessa tilaan. Lähestyminen havainnon ja kehollisen työskentelyn kautta valpastutti osallistujia suhteessa tilaan ja toisiin. Toisen kohtaaminen tapahtui orgaanisesti omalla painollaan. Siihen ei tarvittu sanoja, vaan kohtaaminen

sai syntyä alkutilassa toiseen syventyen. Alkutila mahdollisti ryhmän muotoutumisen sensitiivisesti ja orgaanisesti. Puheen alkaessa alkutila hälvenee.

4.3 Kohti kosketusta

Kosketuksessa sisäinen tila aktivoituu. Kosketus on yhteys sisäisen ja ulkoisen tilan välillä. Koin väkevän oivalluksen sisäisestä tilasta tullessani tietoiseksi vatsapaidan säkistä. Se on vatsaontelon osa, joka ympäröi sisäelimiä kannatellen ja mahdollistaen tilaa. Tein löydön *Ecosomatics*-kurssilla, jossa kosketuksen kautta aktivoimme sisäisiä tiloja. Vatsapaidan säkki on konkreettinen muistutus sisäisestä tilasta. On lohdullista kantaa tätä röyhelöä kehossaan ja palata sisäisen tilan kokemukseen. Tietoisuus sisäisestä tilasta aktivoi suhdetta ulkoiseen tilaan. Kosketuksen kautta tilan kokeminen, aistiminen ja kuuntelu ovat kokonaisvaltaista. Ulkoisen ja sisäisen tilan rinnakkaisuus ja sisäkkäisyys kiehtovat minua.

Silmien sulkeminen on omaan itseän palauttavaa. Kosketus palauttaa omiin rajoihin. Kosketus juurruttaa. Juurtumista tarvitaan havainnoinnissa. Tila luo tilan. (Henkilö 7)

Kosketuksella keho palautuu hetkeen ja tilaan. Olen yllättynyt siitä, miten vahvasti kosketus on kietoutunut tilan käsitykseeni. Kosketuksen kautta tila tulee tutummaksi ja tilan havaitseminen tarkentuu. Palatessaan omaan sisäiseen tilaan, aistimukset ovat tarkempia suhteessa tilaan. Kosketus luo valmiuksia kohtaamiselle ja se mahdollistaa työskentelyn yhdessä. On mielekästä myös kosketella konkreettisia tiloja. Liu'utan usein käsiäni erilaisilla pinnoilla, tilojen tekstuureilla. Täten voi tutustua tilaan.

Kosketus vapastuttaa omaa tietoisuutta itsestään. Toisen kosketus ehkä vapauttaa omaa kontrollia tai omasta kriittisyydestään tulee tietoiseksi. Toisen kosketus voi olla kosketettavan keholle arvaamaton ja koskettaja voi

löytää kehon häpeän kohdat. Ehkä kokemus kosketuksesta vapauttaa omaa kontrollia, ehkä kosketus yllättää? Kosketus kannustaa hyväksymiseen tai oleiluun hankalassa kohdassa.

Minua koskettiin paikkoihin, joita häpeän tai joista kannan huolta. Kosketus antoi armon. (Henkilö 8)

Itselleni kosketus on lähtökohtaisesti vaikeaa ja jännittävää. Varuillaan oleva kehoni on alkanut vähitellen avautua luottavaisena vastaanottamaan toisen kosketusta. Keho kuuntelee tarkasti kosketusta ja havainnot ovat yksityiskohtaisia. Kosketus haastaa kohtaamaan, kontrolloinko liikaa toisen kosketusta? Kun uskallan heittäytyä ja luottaa toiseen, pääsee kosketus läpi. On kyse luottamuksesta ja antautumisesta.

Kirjassa *ei-ymmärtämisen eteisessä* (2008) Eero-Tapio Vuori kuvaa antautumisen olevan taiteellisen työskentelyn ytimessä. Antautuminen on kuuntelua ja sallimista. On parasta unohtaa valtaamiset ja hyökkäykset, on antauduttava ensimmäisellä sekunnilla. Arkinen kauneus muuttuu esitykseksi, kun sallii sen tapahtua. Ulkona lehtien pyörre on kuin esityksellinen tapahtuma. (Vuori 2008, 19 – 20, 31) Tajunnantila muuttuu ja syvenee, kun uskaltaa luottaa ja heittäytyä. Sallii asioiden tapahtua.

Intuitioon perustuva havainnointi on pohjana sille, mikä suhde minulla syntyy tilaan. Jos suhde tilaan on positiivinen, se luo hyvän alun vuorovaikutukselle. Jos tilassa kokee, että olen tervetullut ja että tila on minua varten, se avaa minut vuorovaikutukselle. (Henkilö 9)

Kosketus voi kutsua tai herättää vastustusta. Sallimista ja antautumista voi rakentaa kohti kosketusta. Tunne turvallisesta yhteisestä alusta ja luottamuksen ilmapiirin rakentumisesta ovat hyvät lähtökohdat työskentelyyn kosketuksen kanssa. Merkittävää on luoda sekä kehys, että sopimus miten ja

mihin kosketaan. On oltava tietoinen toisen ainutlaatuisuudesta. Miten lähestytään kosketusta? Koskettaja on vastuussa oman kosketuksensa laadusta ja kosketettava on aina vastuussa itsestään.

Kolmannessa työpajassa 10.2.2108 tutkimme kosketusta ja etäisyyttä suhteessa tilaan. Aktivoimme sisäistä tilaa rullaten kehoa yksin ja yhdessä. Kehoa rullattiin rangan, hermoston ja ruuansulatuksen kautta. Tutkittiin eri sävyjä ja sitä, miten sisäinen tila paikallistuu. Lopulta kokeilimme harjoitusta niin, että toinen auttoi käsin suuntaamalla rullausta.

Tilan tunne kasvaa, kun tietoisuus on kosketuksen kautta konkreettisemmin ohjattu johonkin kohtaan (henkilö 7).

Kosketus auttoi havainnossa ja paikantumisessa suhteessa tilaan. Kosketus vahvistaa tilan kokemista. Teimme tutkivan harjoitteen, missä koskimme toisiamme erilaisin välinein. Kosketettava oli silmät suljettuina ja toinen tutki välineillä koskien. Välineitä oli juuriharjasta metalliketjuun ja höyhenestä folioon. Ennen kosketusta käytiin neuvottelu koskijan ja kosketettavan välillä. Mitä sallin ja mitä en? Kannustin kokeelliseen koskettamiseen, että jokainen saisi kokeilla omia ja toisen rajamaastoja. Tulimme myös tietoiseksi etäisyydestä koskijan ja kosketettavan välillä. Havainnoimme mitä väline toi kosketukseen, miten suhde tilaan muotoutui ja miten etäisyys muodostui?

Oli hypnoottisen kaunista katsoa harjoitusta etäältä. Kuva oli hyvin esityksellinen, sensitiivinen, kiehtova ja kaunis. Kun toista kosketettiin, oma keho valpastui myös kosketukselle. Olin mukana prosessissa, vaikka minuun ei koskettu. Kosketus on syvälle koodattu toiminto, joka resonoi jo pienestä eleestä. Eri välineet herättivät uteliaisuuden. Välillä välineitä jätettiin lepäämään kehon päälle ja harjoituksesta muodostui kiehtovia kuvia, verkaalleen hengityksen tahtiin liikkuvia objekteja mahojen ja rintarankojen päällä.

Aistit herkistyivät, maadoittuivat. Tuntuu, että on enemmän kehossaan. Oli helppo olla, kun luotti toiseen. (Henkilö 7)

Kosketuksessa on kaikki mitä tarvitsemme. Yksi kosketus pysäyttää, herättää, virittää läsnäoloon, maadoittaa ja ehkä yllättääkin. Kosketus pysäyttää oleellisen äärelle. Tätä kosketuksen mahdollistamaa tilaa ja oloa pitäisi vaalia omassa työskentelyssä.

4.4 Etäisyys

Tilaa tutkiessani prosessi on luonut uusia lähestymistapoja käsittää tilaa elementtinä. Prosessi on laajeneva ja se jatkuu edelleen. Yksi uusi lähestymistapa on etäisyys. Etäisyys punoutuu vahvasti tilan hahmottamiseen. Etäisyys on vahvasti läsnä arjessa ja omassa työskentelyssäni. Tutkimme etäisyyttä kolmannessa työpajassa 10.2.2018.

Tarvitsen inspiraation ulkomaailmasta, mutta paljon aikaa yksin. Täytyy ottaa etäisyyttä. (Henkilö 5)

Asioihin otetaan etäisyyttä, kun jokin tilanne tai päätös kaipaa välimatkaa, kun kaipaa aikaa ja tilaa olla yksin, omassa tilassa. Ihmissuhteista ja arjesta otetaan etäisyyttä. Perspektiivin hahmottaminen vaatii etäisyyttä, että saataisiin oikeat mittasuhteet. Matkustaminen on etäisyydessä oleilua, etäisyyden luomista. Siirrytään paikasta toiseen, ollaan etäällä fyysisesti. Itselläni etäisyys saattaa ilmetä niin, että haahuilen ja uppoudun hukkuen tilanteeseen. Eksyminen on etäisyydessä olemista. Tilan tarve synnyttää etäisyyttä ja etäisyys mahdollistaa tilan.

Hyvä etäisyys on sitä, etten sekoitu muihin tai muuhun. Oma tilaa. (Henkilö 5)

Työpajassa tarkastelimme etäisyyttä tilassa. Kuljimme aistien omaa etäisyyttä suhteessa muihin ja tilaan. Havainnoimme kehon etu – ja takatilaa. Miten eri puolet aktivoituvat suhteessa etäisyyteen? Etäisyys on mielenkiintoinen rihmasto ihmisten ja tilojen välillä. Ulkopuolelta etäisyyden tutkimus näyttäytyi erittäin esityksellisenä tapahtumana. Ihmiset olivat kuin yksi yhteinen orgaaninen eliö. Yhden siirtyminen vaikutti koko eliöön ja tilanne oli taas uusi.

Etäisyys on väliin jäävä tila, tyhjyysskin. Etäisyys on irti päästämistä, muttei luopumista, sillä luopumisen jälkeen etäisyys katoaa. (Henkilö 11)

Etäisyyden havainnoinnissa osallistujilla oli kontakti toisiin. Kontakti mahdollisti etäisyyden, tilan osallistujien välillä. Etäisyys on aktiivista tilaa kahden välillä. Etäisyys ei toteudu, mikäli ei ole suhteessa, kontaktissa etääntyvään asiaan.

Etäisyyden tunnistaminen aktivoi kohteen ja kirkastaa omaa havaintoa. Näen edessäni puun. Arvioin etäisyyden, havaitsen väliimme jäävän tilan. Suhde tuohon puuhun on syntynyt. Ennen etäisyyttä, suhdetta ei aktiivisesti ollut. Suhde ei ainakaan ollut niin elävä, kuin se on etäisyyden havainnon jälkeen.

Etäisyys on näkökulma ja tehokeino. Joskus näkökulman muuttaminen riittää täyttämään halun ottaa etäisyyttä. Etäisyyden voi ottaa myös omassa mielessään. (Henkilö 10)

Etäisyyttä lyhennettäessä lähestytään kohti. Ehkä lyhyet etäisyydet vahvistavat työskentelyssä ryhmän koheesiota ja sen dynamiikkaa. Arlander pohtii etäisyyden merkitystä esitystilan kontekstista. Etäisyyttä voi konkreettisesti mitata ja muokata tarpeen mukaan. Kuitenkin esityksen tunnelman ja vireen kannalta tärkeää on pohtia esiintyjän ja katsojan välistä etäisyyttä, mitä voi muokata niin näyttelijäntyöllisesti kuin tilaratkaisujen

kautta. (Arlander 1998, 47) Etäisyys ihmisten välissä on kiinnostavaa. Praktiikassani etäisyys on keskeinen työkalu, kun luodaan ryhmään alkutilaa, tehdään havaintoja tai oleillaan toisen äärellä. Miten luon, hahmotan ja mahdollistan etäisyyksiä ryhmässä tai miten oleilen etäisyydessä suhteessa ryhmään?

Etäisyys muuttaa perspektiiviä. Työ saa uudenlaisia dimensioita. Etäisyys tapahtuu jonkinlaisen vapaaehtoisen luopumisen kautta. Esimerkiksi yhden aistin vapaaehtoinen poissulkeminen. (Henkilö 7)

Teimme harjoituksen, missä suljimme näköaistin silmikoilla. Asetuimme piiriin. Kokeilimme erilaisia versioita etäisyyden hahmottamiseen. Kuljimme piirin toiselle reunalle näköaistin puuttuessa ja tarkistimme mihin aistimme oli meitä ohjannut. Kokeilimme myös kulkea vastakkaiselle kehälle ja takaisin. Etu – ja takatila aktivoituivat. Oman etäisyyden kokeminen muuttui, kun sulki yhden aistin pois. Näköaistin puuttuminen kirkasti etäisyyden kokemista ja etäisyys näyttäytyi moniulotteisena.

Koin, että sokea tila synnytti oman vahvan pimeyden, jossa oli mukava oleilla. Mukavuus vei osan havainnointikyvystä. Sillä ei ollutkaan enää merkitystä, miten hahmotin etäisyyden, vaan merkittävämpää oli oleilla tässä yhteisessä pimeydessä. Etäisyyden yhteinen kokeminen loi turvallisuutta ryhmässä. Olisi kiinnostavaa tehdä etäisyyden harjoitteita täysin pimeässä tilassa.

Oleile etäisyydessä. Ota etäisyyttä ja matkusta linja-autolla tuntemattomaan kohteeseen tai imuroi hitaasti. Luo etäisyyttä ympärillesi ja tyhjää vaatekaappi tai maustehylly ja järjestä se uudelleen. Oleile pimeissä tiloissa. Etäisyyden tunnistaminen aktivoi sen, mihin olet suhteessa.

4.5 Tila on kumppani

Tarvitsen tilaa. Jos jokin sekoittaa suuntani, voin aina palautua tilaan ja paikantua. Tila on hyvä kumppani. On tärkeää palauttaa suhde tilaan. Kuunnella ja havainnoida.

Tila voisi olla yksi työpari, jos vaikka kaipaankin työparia ja sitä ei ole. Tila voi antaa myös impulsseja, virittää toimintaan. Se voi tarjota hetken lepoa. (Henkilö 4)

Ensimmäisen työpajan tilatutkimuksessa teimme havaintoja pareittain. Osallistujat kulkivat rakennuksessa siten, että toinen oli todistaja, joka kuunteli ja todisti toisen kertomaa. Toinen puhui omia havaintojaan ääneen rakennuksessa kulkien. Kiinnitimme huomiota mihin kunkin katse kiinnittyi. Todistaja sai valita, onko hän silmät kiinni vai todistaako näkevänä. Jos todistaja valitsi kulkemisen ilman näköaistia, oli havainnoijan pidettävä sokeasta huolta.

Toisen kanssa kulkeminen oli mukavaa. Tykkään siitä, kun toinen vie. Toinen on kuin asiantuntija, kertoo ja johdattaa. (Henkilö 3)

Tila tuli näkyväksi toisen havaintojen kautta. Oli kiinnostavaa kuunnella toisen ymmärrystä tilasta. Toinen vei omien impulssiensa kautta ja todistaja kulki rinnalla tilakokemuksista nauttien. Itse kokeilin todistamista silmät kiinni. Kokemus oli huikea. Näin selkeästi mielessäni kuulemani havainnot. Silmien ollessa kiinni havainto konkretisoituu omana yksityisenä mielikuvana. Oli helppo luottaa toiseen ja kulkea mukana. Nähdessä oma havainto sekoittui toisen havaintoon ja tapahtui rinnakkaishavainto. Tilakokemus laajeni.

Sosiaalitiiteilijä ja maantieteilijä Doreen Massey on tutkinut ajan ja paikan merkitystä kirjassaan *Samanaikainen tila* (2008). Massey kirkastaa rinnakkaisia tiloja siten, että samanaikaiset moninaisuudet ja niiden välisyys synnyttää ajan ja tilan. Tila on liikeratojen samanaikaisuutta. Tarinat, historia, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus kietovat ajan ja tilan yhteen samanaikaiseksi liikeradaksi. (Massey 2008, 210, 214 – 215)

Havaintoharjoituksen kautta pääsimme lähemmäksi tilan moninaisuutta ja samanaikaisuutta. Toisen havainnolle herkistyminen laajensi omaa tilakäsitystä. Massey tiivistää, että tila on hyvin järjestäytyntä ja kaoottista odottamattomien osien rinnakkaisuutta (Massey 2008, 219).

Näköhavainnon varassa tilaan viritti sen syvyys.

Syvyudentunne, tilan tajuaminen. Sellainen rauhoittaa. Tulee intensiivinen läsnäolon tunne, joka on kevyt. (Henkilö 8)

Viimeinen tilatutkimuksen harjoitus oli dialogi tilan kanssa. Osallistujat valitsivat kiinnostavan tai kutsuvan tilan, johon he asettautuivat dialogiin, johon virittäytyttiin kysymyksiin: Miten tilan kanssa voi neuvotella? Miten kuuntelen tilaa? Mitä tila kertoo minulle? Miten tila houkuttelee minua? Mitä tila kertoo minusta? Osallistujat olivat valmiiksi virittäytyneitä tilaan, joten dialogi saattoi käynnistyä mutkattomasti.

Tila on inspiraation lähde. Se luo mielikuvia, tarinoita, tunnelmia, reittejä ja laatuja toiminnalle. Tahdon leikkiä tilalla, heittäytyä sen vietäväksi ja löytää jotain itsestäni, maailmasta. Millaisessa prosessissa olen? Sitä kautta käyn dialogia tilan kanssa. (Henkilö 12)

Tila selkiyttää ja palauttaa oleellisen äärelle. Tila on luotettava kumppani ja se voi myös yllättää. Jos antautuu dialogiin tilan kanssa, antaa tilalle myös mahdollisuuden vaikuttaa, muokata sekä johdattaa omaa toimintaa.

*Huomasin haluavani myös havainnoida liikettäni, miten kehoni liikkuu tilassa ja koskettaa. Pian huomasin makaavani portailla, tunnustelevani portaita kehollani, liu'uin niitä alas hitaasti, olin kehollani dialogissa. Mitä mielikuvia tila minussa synnyttää? Kehossani oli kauhua ja uteliaisuutta. Olin hetken tilan armoilla.
(Henkilö 12)*

Koskettele ja tunnustele tiloja. Etsi tila, joka voisi olla kumppani. Antaudu dialogiin sinua kutsuvan tilan kanssa. Pyydä joltain havaintoja tilasta, tunnista tilojen rinnakkaisuus ja nautiskele laajenevasta tilakokemuksesta.

5. HILJAISUUS

Hiljaisuus on tila, jossa omat ääriviivat konkretisoituvat. Hiljaisuudessa palaan itseni äärelle. Jaettu hiljaisuus on voimakasta läsnäoloa. Hiljaisuus luo tilaa, jolloin on helpompi havainnoida ja dialogisuus tarkentuu. Hiljaisuuteen kietoutuu myös vaikenemisen valtaa.

Omassa tarkastelussa hiljaisuus edustaa omaa tilaa, mahdollisuutta herkistyä hetkelle. On kiinnostavaa tutkia hiljaisuutta osana omaa praktiikkaa. Hiljaiset hetket mahdollistavat levon. Tarvitsen ja kaipaen hiljaisuutta. Ajatus hiljaisuuden läsnäolosta omassa praktiikassani vapauttaa lepoa ja asioiden äärellä oleilua.

Lähestyn hiljaisuutta retriitin kautta. Osallistuin opintojeni aikana retriittiin syksyllä 2017. Retriitti toi syvyyttä omaan taidepedagogiikkaani ja se mahdollisti pysähtymisen itseni äärelle. Halusin lähestyä hiljaisuuden tutkimista elementtejä tutkivissa työpajoissa retriitin kautta. Toteutin ryhmän kanssa retriitin uimahallissa.

5.1 *Retriitti*

Retriitissä, johon osallistuin, halusin tutkia omakohtaisesti hiljaisuutta ja tarkastella toisiko hiljaisuus uusia työvälineitä praktiikkaani. Tila punoutuu hiljaisuuteen. On kiinnostavaa tarkastella retriittikokemusta hahmottaen hiljaisuutta yhtenä taidetekijyyden elementtinä.

Retriitti pidettiin Elontulen kurssikeskuksessa Lohjalla. Retriitti pohjautui mindfulness-harjoitukselle. Lähtökohtaisesti mindfulness tuntuu hieman teennäiseltä tavalta pakottaa läsnäoloa. Olin innoissani haastamaan itseäni pysähtymään. Retriitissä laskeuduttiin perjantaina hiljaisuuteen, mikä purettiin sunnuntaina. Hiljaisuudessa ei sallittu kontaktia muihin.

Tunnistan hiljaisuuden tarpeen omassa työskentelyssäni. Olen hyvä haahuilemaan ja unohtumaan itseltäni. Saatan kirjastossa tai marketissa ikään kuin hukkaa itseltäni ja aika menettää merkityksensä. Oleilen sisäisessä hiljaisuudessa, mikä kuljettaa levollisesti hyllyltä toiselle. Välillä havahdun kokemukseen ja häpeilen haahuiluani. Haahuilu tuottaa mielihyvää. On upeaa olla itseltään hukassa.

Haahuilu on hyvää itseltään hukkamista. Hetkellistä katoamista. Haahuilussa olen itselleni täysin läsnä. Se on lepoa ja oleilua itseni kanssa. Haahuilussa en ole dynaamisesti aktiivinen. Haahuilu on yksityistä ja pyhää ja se tuo voimaa omaan praktiikkaani mahdollistaen etäisyyden ja oman tilan. Retriitissä haahuilu mahdollistui hiljaisuuden kautta. Hiljaisuus on mielestäni keskeinen elementti omassa tekijyydessäni, sen kautta ajatus terävöityy. Hiljaisuus hahmottaa ja rajaa tilaa.

*Hiljaisuudesta tulee nautinto, kun sille antaa luvan.
Hiljaisuudessa tulevat näkyviin yksityiskohdat.
(Päiväkirjamerkintä 24.9.2017).*

Kun olin retriitissä omassa hiljaisuudessa, nautin seurastani. Kun ympäristö sosiaalisine konventioineen suljetaan pois, jokin sisäinen kirkastuu ja tulee esiin. Yksinkertaisuus ja kupliva ilo.

*Tuntuu, kuin olisin voinut muuttua hevoseksi. Metsässä halusin nostella jalkoja ja hirnahdella. Keskeistä on oma hiljaisuus.
Onni! (Päiväkirjamerkintä 23.9.2017)*

Miten saisin työskentelyyni ripauksen tuota samaa huoletonta hevosmaista kepeyttä? Koen, että mahdollistaessa hiljaisuutta omassa työskentelyssäni, tuo kepeys ja yllättävä huolettomuus voisivat olla läsnä.

Retriitissä hiljaisuus purettiin siten, että kohtasimme toisemme pienissä erissä. Ensin vaelsi katse ja sitten tuli kuiskaus. Ensimmäiset katseet retriitin jälkeen olivat voimakkaita.

Miten tärkeää onkaan vuorovaikutus! Liikutuin, kun katsoin muihin. (Päiväkirjamerkintä 24.9.2017)

Ymmärsin retriitissä, miten kaipasinkaan vuorovaikutusta, näkyväksi tulemistä, katsomista ja kohtaamista. Ymmärsin vahvasti, että vuorovaikutus ja kohtaaminen ovat kivijalka omassa työskentelyssäni. Retriitissä nämä asiat suljettiin pois. Huomio ja tarkastelu kääntyi itseensä. Oli ihana saada omaa tilaa hiljaisuuteen, mutta kontaktin, kosketuksen ja vuorovaikutuksen puuttuminen tuntuivat työläältä ja epänormaalilta.

5.2 Uimahallin hiljaisuus

Toisessa työpajassa 25.1.2018 tutkittiin hiljaisuutta retriitissä Malmin uimahallissa. Uimahalli on monivirikkeinen tila ja siellä on paljon ääntä, mutta sukeltaessa vesi vaimentaa melun. Vaatiiko hiljaisuus äänettömyyttä? Kehon hitaus ja hidastetut liikkeet veden alla ovat osa hiljaisuutta. Teimme harjoituksen yhdessä tutkimusryhmän kanssa. Jaoimme hiljaisuuden kokemuksen. Miten hiljaisuuden jakaminen vaikuttaa kokemukseen? Miten hiljaisuus kehystetään?

On kiinnostavaa ajatella, miten kehossa oleva vesi aktivoituu vedessä. Miten painottomuuden tunne johtaa sikiöaikaan ja miten kehon muisti aktivoituu. Omia upeimpia vesikokemuksia ovat samettisessa järvessä uiminen vesisateella. Vesi ympäröi kaikkialla. Vedellä on lohduttava taito, se on lievittänyt synnytyskivut ja palauttanut kuormittavista taakoista. Vesi valikoitui hiljaisuuden tutkimukseen hyvin alitajuisesti ja selkeästi. Vesi kutsuu hiljaisuuteen ja hiljaisuus aktivoituu vedessä.

Lähestyimme työpajassa kunkin omaa hiljaisuutta laskeutumalla retriittiin uimahallissa. Mikä tulee näkyväksi ja mikä vahvistuu? Uimahallissa on mahdollisuus vetäytyä hiljaisuuteen, koska jokaisella uimarilla on oma tilansa. Uimahalli kutsuu retriittiin. Altaan väreilevä pinta, utuiset valot ja vaiennetut äänet veden alla. Jokaisen ainutlaatuinen hiljaisuus kutsuu. Miten eri tavoin voimme kokeakaan hiljaisuutta?

Laskeuduimme ensin hiljaisuuteen läheisessä puistossa havainnoiden, rinnalla kulkien ja kuulumisia vaihdellen. Uimahallissa hiljaisuus syveni meditaatiolla, jonka jälkeen siirryimme uimahallin sisuksiin. Jokainen teki oman hiljaisuuden retriittinsä yksin, kuitenkin niin, että tietoisuus toisista säilyi. Hiljaisuudelle asetettiin raamit, määriteltiin alku ja loppu. Hiljaisuuden harjoitus loppui yhteiseen kokoontumiseen uimahallin kahvioon sovittuna aikana. Mitä määrittäminen tekee kokemukselle? Mikä mahdollistuu ja mikä jää ulkopuolelle?

*Sääntö tai valinta olla hiljaa, asettaa sinut eri tavalla
läsnäolevaksi tilaan. Sinusta tulee tarkkailija ja dialogia
käytetään enemmänkin sisäisesti tilan ja ihmisten kanssa.
(Henkilö 12)*

Hiljaisuuden harjoituksella oli tarkka kehys. Paikka, kesto, alku ja loppu. Retriitti määritti jo itsessään harjoituksen luonnetta. Mitä hiljaisuus tässä kontekstissa tuo omaan taidetyöskentelyyn? Harjoituksen tarkalla rajaamisella luodaan yhteinen tila ja turvallinen lähtökohta.

*Yhdessä hiljaisuuteen asettuminen mahdollistaa toisenlaisen
läsnäolon (henkilö 12).*

Erittäin kiinnostavaa oli se, että muutama tutkimusryhmäläinen ei päässyt uimahallille, vaan he tekivät harjoituksen etäällä samanaikaisesti, omissa kodeissaan tai niiden ympäristöissä. Tämä toi toisen ulottuvuuden jo jaettuun

kokemukseen. Hiljaisuuden kokemus ikään kuin laajeni. Hiljaisuus oli läsnä kokijoiden kanssa uimahallissa ja yhtäaikaisesti etäällä uimahallista. Olimme luoneet yhteisen sopimuksen toteuttaa harjoitus etäällä toisistamme. Rajasimme retriitin aikataulun työpajan keston mukaan. Yhteinen, laajeneva kokemus tuntui mielekkäältä ja se asetti harjoitukselle hyvin sallivan ja elastisen kehyksen. Hiljaisuus oli jaettua tiedostamista yhteisestä tilasta.

Laajenevan hiljaisuuden kokeminen oli voimakas. Ehkä yhtäaikainen hiljaisuuden tila voisi olla työväline, joka ylläpitää omaa hiljaisuuden kokemusta. Jos sopisi hiljaisuuden harjoituksia tiettyyn aikaan, sitomatta niitä paikkaan, niin laajeneva hiljaisuus tapahtuisi sopimuksesta yhdessä kokien.

Tätä voisin jatkaa omassa työskentelyssäni. Tutkia laajenevaa, samanaikaisesti koettua tapahtumaa eri tiloissa. Muodossa on lohdullista, orgaanista ja verevää yhdessäoloa. Laajenevan hiljaisuuden samanaikaisuudessa oli jotain erittäin yhteisöllistä.

Uimahallin retriitissä huomioni kiinnittyi pinnalla näkyviin vartaloihin, hallittuihin liikkeisiin ja ihmisten jutusteluihin. Sukeltaessa maisema oli toinen. Nuo samat aktiivisesti jutustelevat uimarit näyttäytyivät pinnan alla erittäin dynaamisina ja hitaina. He venyttelivät ja kiemurtelivat ylävartalon ollessa hallitusti kontaktissa muiden kanssa. Vietin uppeluksissa aikaa ja katselin tätä näkymää sekä pinnalta, että pinnan alta. Pinnan alla vesi vaimensi äänet, liikkeet olivat hitaita. Leikin pinnan ja pinnanalaisessa välisyydessä, kokien hiljaisuuden läsnäolon.

5.3 Yhteinen hiljaisuus

Meitä on kaikkialla täällä, altaissa, suihkussa, saunassa (henkilö 11).

Hiljaisuuden harjoitus muodosti sopimuksen yhteisestä tilasta uimahallissa. Asetuimme kaikki samaan, kuitenkin jokaisen omaan henkilökohtaiseen ja ainutlaatuiseseen hiljaisuuteen. Teimme harjoitusta yhdessä, jaoimme salaisuuden. Hiljaisuuden harjoituksessa tärkeäksi nousi vahvasti yhteinen ja jaettu kokemus. Tiesimme jotain, mitä muut eivät tieneet. Hiljaisuus oli asettanut meille raamit, missä saattoi muodostua esityksellinen tapahtuma. Huomiomme kiinnittyi kokemuksen havainnointiin. Esitys saattoi tapahtua.

Se, että olimme yhdessä sovituin säännöin, loi meidän olemisesta jonkinlaiseen esityksen tilaan (henkilö 12).

Uskon, että virikkeellinen tila valpastutti mieltä havainnointiin ja ympäristön käsittämiseen, vaikka olimme hiljaisuuden retriitissä. Yhteinen sopimus antoi raamit ja uimahalli viritti havainnointiin ja kokemukseen. Esitys oli läsnä.

Hiljaisuus inspiroi. Hiljaisuus saa valppaaksi vastavoimille, rytmille ja kokemukselle. (Henkilö 6)

Miten omassa työskentelyssä säilyttäisi ajatuksen kirkkauden ja läsnäolon? Alun ja lopun asettaminen tuovat täsmällisyyttä kokemuksen mahdollistumiseen. Uimahallissa antauduimme hiljaisuudelle. Emme yrittäneet valjastaa sitä tai määrittää sitä tiettyyn suuntaan, vaan hiljaisuus toi kokemukselle väljät puitteet aistia, tuntea ja havainnoida.

5.4 Haastava hiljaisuus

Hiljaisuudelle on selkeä tarve ja aikamme täyttyy hiljaisuuden tarjonnasta. Kuitenkin hiljaisuus haastaa. Hiljaiset hetket täytetään. Hiljaisuus pelottaa. Itselleni arkihiljaisuus on luonnollista ja tärkeää. Oma elämäntilanteeni pienten lasten äitinä on hektistä tykitystä ja aina kun vain tila sallii, niin vietän aikaa hiljaisuudessa. Luon hiljaisuuden tiloja ympärilleni. Kuitenkin sisäinen aktiivinen jatkuva rytmi vaatii tekoja hiljaisuuden saavuttamiseksi.

Vuori kiteyttää, että hiljentymisessä ja maailman kuuntelemisessa on omat vaikeutensa, koska hallinnantarve on niin suuri (Vuori 2008, 31). Miten pystyisimme antautumaan ja oleilemaan vapaasti, ilman jyrkää tarvetta kontrolliin. Onko hiljaisuus tästä kontrollista irti päästämistä? Hiljaisuuden sallimista. Kontrolli saattaa luoda turvaa. Irti päästäminen pelottaa. Pelottaa kohdata oma hiljaisuus.

Uimahallin retriitissä jotkut osallistujat kokivat hiljaisuuden hämmentävän hankalaksi. Hiljaisuuteen asettuminen vaatii päästämistä irti.

Tuntui hankalalta päästä hiljaisuuden tunteeseen, koska vesi oli kylmää suihkuhuoneessa. Jossain vaiheessa häiritsi pissahätä. Tukan pesu oli hankalaa. (Henkilö 10)

Hiljaisuuden herättämä ihmettely ja suuruus saattavat pelottaa. Hiljaisuus halutaan peittää. Liittykö pelko omaan olemassaoloon ja sen tunnistamiseen. Lakkaanko olemasta, jos antaudun hiljaisuudelle? Itsessään oleilu ja itsensä kohtaaminen, voivat tuntua lähtökohtaisesti hurjalta, jopa pelottavilta.

Omien hiljaisuuden haasteiden kanssa paininut tutkimusryhmäläinen sai upean kokemuksen omista häiriötekijöistä huolimatta. Tapahtui yllättävä kohtaaminen altaassa ja hiljaisuus rikkoutui.

Tapasin isän hetkellä, jolloin olin rauhallinen. Tuntui mukavalta tavata iskä. Kunpa aina kohtaisimme perheenjäsenet oikeasti ja rauhallisessa mielentilassa. (Henkilö 10)

Hiljaisuus mahdollisti rentouden kohtaamisessa. Hiljaisuus säilyi taustalla yllättävässä isän kohtaamisessa. Hiljaisuus loi puitteet, jonka sisällä ryhmäläinen koki kohtaavansa isänsä oikeasti. Voiko hiljaisuus tukea kohtaamista? Mitä jos en työskentelyssäni täyttäisikään kaikkia tyhjiä tiloja puheella tai toiminnalla, vaan sallisin hiljaisuuden tulla näkyväksi praktiikassani.

Malmin uimahalli hengittää torstai-iltana kikattelevasti ja virtaavasti. Naisten sauna hengittää armollisuutta ja rauhaa. Hengitän sen kaiken sisään ja ulos. (Henkilö 6)

Harjoittele hiljaisuutta yllättävissä ympäristöissä. Kokeile retriittiä veden äärellä (uimahallissa, akvaarion äärellä tai vaikka suihkussa). Harjoita laajenevaa hiljaisuutta. Sovi hiljaisuuden harjoituksesta jonkun/joidenkin kanssa ja toteuttakaa harjoitus yhtäaikaisesti. Salli hiljaisuus ja anna esityksille, tuntemuksille ja oivalluksille tilaa.

6. SAKEUS

Olen kotoisin Etelä-Pohjanmaalta ja murre on minussa tiukasti. Välillä murre katoaa, mutta aina kohdatessani toisen Etelä-Pohjalaisen murre aktivoituu. Huomaan myös murteen aktivoituvan, kun oikein innostun ja olen todella itseni äärellä. Olen johtanut sakeuden termin Etelä-Pohjanmaan murteesta. Sakeus kääntyy Etelä-Pohjanmaan murteella sanaksi sakia.

Kuvaisin murreksanaa sakia siten, että sakia henkilö on vähän hölmökö, kuitenkin hyvántahtoisesti pimiä. Sakia tyyppi tykkää pölläällä ja hän on onnellinen pöhölä. Sakia tykkää hyvántahtoisesti hassutella ja hänen toimintansa tuo hyvää ympärilleen. Sakiaa touhua tarkoittaa tuota pölläällyä tai jotenkin kummastuttavaa ja oudohkoa toimintaa. Kuitenkin hyvällä vireellä. Samankaltaisia sanoja ovat mm. pössöö ja pöyröö.

Sakeuden käsite muotoutui seminaarityössäni: *Miten altistun taiteelle performanssissa? Kasvattajana performanssi* (2016). Seminaarityössäni oivalsin, että ilmaus *sakiaa touhua* kuvaa performanssin luonnetta osuvasti.

”Minulle taide on virtausta, tapa katsoa ja koittaa ymmärtää maailmaa. Taide tarvitsee tilan virratakseni läpi. Yllätyksellisyys kiehtoo ja siksi performanssi vetää puoleensa. Koen, että omassa performanssissani taide todentui eri elementtien yhdistyessä. Performanssissa oli läsnä hämmennys ja sakeus. Ne synnyttivät uteliaisuutta ja valpastumista kokemuksen äärelle” (Männistö 2016, 7).

Sakeuden pohtiminen jäi mieleeni. Se kuvasi kasvua, tunnetta, kohtaamista, yllätystä ja hämmennystä. Sakeudesta alkoi muotoutua tärkeä elementti, mitä halusin tarkastella lisää. Työpajoissa tutkin sakeutta hämmennyksen ja yllätyksen kautta.

Avaan tässä luvussa sakeutta performanssin, performatiivisuuden, yllätyksen ja hämmennyksen kautta. Selkiytän performanssin ja performatiivisuuden termejä Richard Schcheinerin, Helena Erkkilän ja Annette Arlanderin ajatusten rinnalla. Marvin Carlsonin ja Tero Nauhan ajatukset punoutuvat performanssin kohtaamisen ja kurottautumisen pohdinnassa. Yllätys avautuu yllätyksellisen matkan tarkastelun kautta Janne Saarakkalan ajatusten äärellä. Hämmennys kuvastuu arkitason ja installaation kautta. Pilvi Porkolan ajatuksia on hämmennyksen pohdinnan taustalla.

6.1 Kohti performanssia

Performanssi on väkevä taiteen muoto. Koen, että oma työskentelyni on lähempänä performatiivista lähestymistä, kuin puhtaasti performanssin ytimessä. Olen oleillut molemmissa. Performatiivisuus on prosessoivampi lähestymistapa tarkasteltavaan asiaan. Ajattelen, että performanssia voi lähestyä taiteellispedagogisesta kulmasta ja ottaa taidemuodosta vaikutteita ja suuntia omalle työlle.

On tärkeää, että termi istuu omaa työskentelyyn. Teatteriopettajan maisteriopinnoissa olemme pitäytyneet esitystaiteessa. Olemme sivunneet näytelmätaiteen ja esitystaiteen eroja. Jokaisella on ollut aikaa ja tilaa etsiä itseään kiinnostava maaperä. Itselläni se on selkeästi esitystaiteen maastossa. Praktiikkani kannalta on mielekäs terävöittää termejä performatiivisuus, performatiivinen ja performanssi.

Taiteen professori ja tutkija Richard Schechner kirjoittaa esitystutkimuksesta ja avaa käsitteitä performatiivisuus ja performatiivinen. Performatiivisuus on laaja-alaista kategorisointia. Se kattaa ison kirjon mahdollisuuksia rajojaan kadottavassa maailmassa ja se koostuu yhteiskunnallisista todellisuuksista, samalla ollen tunteiden kirjo ja monialainen aistimisen alue. Performatiivinen antaa adjektiivina pääsanalleen esityksellisiä piirteitä. (Schechner 2016, 199, 268)

Taidehistorian väitöskirjassaan *Ruumiinkuvia!* Taiteen tutkija Helena Erkkilä kirjoittaa performatiivisuuden käsitteestä niin, että sillä viitataan esittämiseen missä tahansa taiteessa. Performanssi välttelee helppoja määritelmiä. Performanssitaide on aina tekijänsä näköistä. Esitystaide laajenee. Erkkilä pohtii menettääkö performanssi määritelmien kautta avantgardistisen vapauden tunnon? (Erkkilä 2008, 14 – 19)

Schechner kuvaa performanssia siten, että toistuva teema voisi olla oman identiteetin rakentuminen. Hänen mukaansa on kyse ihmisestä, vaikka esiintyjällä voi ollakin rooli, kuitenkin katsoja näkee henkilökohtaisen tason. Painotus performanssissa on henkilökohtainen. (Schechner 2016, 253 – 254)

Arlander pohtii käsitteitä performanssi ja esitystaide niin, että hän toteaa esitystaiteen olevan taidetta, jonka välineenä toiminta tai esitys on. Taiteilijat tekevät työtään monipuolisesti eri taiteenaloilla, joten esitystaide määrittää osuvasti moniulotteista toimintaa. (Arlander 2009, 9)

Termistön avaaminen on tärkeää. Ajattelen, että esitystaide sisältää performanssin, jonka prosessi sisältää performatiivisen työskentelyn. Performatiivinen lähestyminen omassa työskentelyssäni on luontevaa. Erkkilän kuvaus performanssista määritelmiä pakenevana olomuotona on virkistävä ilmaus.

Uskon, että oma lähestymistapani performanssiin on alussa, tietynlaisessa tietämättömyyden tilassa olemista. Performanssi kutsuu hämmennykseen ja yllätykseen. Praktiikkaani heijastuu avantgardistinen, performatiivinen oleilu kurottuen kohti performanssia. Suhde performanssiin on kypsytynyt pitkän ajan. Se, että suhteeni kuvataiteeseen on yllättäen aktivoitunut teatteriohjaajaopintojeni aikana, liittyy performatiiviseen työotteeseen. Performatiivisuus sallii taiteen laajenemisen. On ihana huomata kuinka taiteen eri muodot muotoilevat taidepedagogiikkaa.

Opintojen aikana olen lähestynyt performanssia kehollisesti ja jäljen jättämisen kautta. Olen tehnyt piirustusperformanssin 2016, kettuperformanssin Emmassa 2017 ja *Jälki*-performanssin Teatterikorkeakoulun *100-tilaa* taidepedagogisessa tapahtumassa 2017. Kehollisuus, vuorovaikutus, tunne ja jälki olivat keskiössä näissä performansseissa.

*Hetkessä tapahtuminen mahdollistaa löytämisen.
Performatiivisuus on enemmän osallistavaa ja aktiivisempaa
kuin pelkkä kuuntelu. Uudet impulssit toiminnan ja sen
tarkastelun kautta. (Henkilö 7)*

Kiinnostavaa näissä performansseissa ovat olleet kohtaaminen ja kurottautuminen kohti toista. Täten performanssi on mielestäni pedagoginen väline. Tietoisuus ja halu olla suhteessa toiseen ovat läsnä. Performanssitaiteilija Tero Nauha toteaa, että performanssi tarvitsee yleisön. Se on toimintaa, joka tarvitsee suhteen. Toiminnalla on tavoite, jota ei voi täyttää ilman suhdetta. (Nauha 2017, 64)

Ajatukseni performanssista kurottaa kohti toista siten, että toinen olisi osana tapahtumaa, niin ettei itsestä tule esiintyjää, itsensä esittäjää. Performanssi antaa vapauden olla omana itsenään kohti toista. Dialogisuus ja pedagogisuus kietoutuvat performanssiin. Oma työskentelyni taidepedagogina on yleensä ryhmälähtöistä. Toiminta luo suhteita, ryhmä tiivistyy ja muodostuu suhteiden kautta. Performanssi voisi toimia ryhmää vahvistavana, aktivoivana ja uutta luovana työtapana.

Tutkija Marvin Carlson toteaa, että nykyperformanssille on tyypillistä äänen ja ruumiin antaminen yhteiselle ja ääneen lausumattomalle kokemukselle (Carlson 2006, 182). Kokemus ikään kuin todentuu, kun se kurottautuu kohti toista. Vuorovaikutus ja kurottautuminen tuovat yhteen sekä omat, että toisen

tarinat ja tulokulmat. Ne sekoittuvat esitettyyn, jokin muotoutuu, liikahtaa tai syntyy. Performanssitaitteessa oma tietoisuus itsestä asettautuu performatiivisesti suhteessa yleisöön, oman kehon ja elämäkokemuksen kautta (Carlson 2006, 19).

Oma praktiikkani on laajentunut kohti performanssia, se oleilee performatiivisessa toiminnassa. Performatiivinen lähestyminen tukee ihmettelyä. Pedagogiikka, taide ja tutkimus ovat läsnä. Tämä tila on hedelmällinen ja alati uutta luova.

6.2 Yllätys

Yllätys sisältyy sakeuden elementtiin, koska yllätys on väline lähestyä sakeutta. Se kuvaa hyvin sakeuden olemusta. Neljännessä työpajassa 1.3.2018 tutkimme yllätystä. Yllätys on jokin teko, mistä seuraa reaktio, ehkä hämmennys.

Käsittelen yllätystä positiivisena tilana, en ikävänä yllätyksenä. Sakeuden elementin alla yllätys toimii välineenä uuden löytämiseen. Se mahdollistaa uutta ajattelua, parhaimmillaan itsensä yllättämistä. Se on nopea sadasosasekunnin muutostila, josta syntyy uutta.

Toteutin ryhmäläisten kanssa yllätyksellisen matkan kaupungissa. Osallistajat saivat viestejä WhatsApp-sovelluksen kautta. Olin luonut osallistujille oman yllätysryhmän, jonka kautta kommunikointi toimisi. Matka aloitettiin virittäytymällä valinnoilla. Asetin tilaan sattumanvaraisesti valittuja kirjoja ja postikortteja postimerkein. Osallistajat valitsivat kirjan ja postikortin, mitkä kutsuivat eniten. Nämä olivat matkaeväät. Kun valinnat oli tehty, osallistajat lähtivät ulos pakkaseen, kohti kaupunkia.

Ohjaaja Janne Saarakkala toteaa kirjassa: *Näin tutkit todellisuutta* (2013) inspiraation löytyvän todellisuudesta. Yllättävät yhteydet ovat taiteen materiaalia. Inspiroitumista voisi hänen mukaansa jatkaa loputtomiin, siksi on tärkeää rajata materiaalitulva reunaehdoilla, täytyy tiivistää oleellinen, muodostaa dramaturgia. (Saarakkala 2013, 21)

Osallistujat olivat tehneet valintansa ja täten he olivat luoneet lähtökohdan matkansa dramaturgialle. Korostin, että tulevat ohjeet ovat ehdotuksia. Jokaisella on mahdollisuus valita mihin ohjeeseen tarttuu. Jokainen valinta toimii tiivistyksenä. Vaikka matka oli haahuilua ja hyvää itsensä eksyttelyä, oli matkalla jokin rakenne ja raami. Ulkopuolelta annoin viitteellisiä ohjeita puhelimeen ja matkalle oli määritelty ajallinen alku ja loppu. Kun valinta rajaa kokemusta ja yllätys mahdollistaa löytämisen, jokin tiivistyy ja löytyy. Dramaturgia muodostuu.

Halusin tutkia yllätyksen mahdollisuuksia valintojen kautta. Saarakkala tiivistää taiteilijan tärkeimmäksi tehtäväksi vapauden. Taide on väline ja kun on tarpeeksi rohkeutta, voi taiteen kautta tutkiessa löytää itsensä yllättävistä paikoista. (Saarakkala 2013, 33)

Halusin haastaa osallistujia luottamaan intuitioon, sallia itselleen uudet reitit, haahuilun ja ajelehtimisen. Olisi hyvä hakeutua tuntemattomiin paikkoihin tai ainakin herkistyä tutulle uudella näkökulmalla. Yllättää itsensä.

*Kun lähtee matkalle vailla määränpäättä, hyppää
tuntemattomalle reitille, voi ajelehtia juuri sinne, minne olikin
menossa. Ei vain vielä tiennyt sitä. (Henkilö 11)*

1,5 h dramaturgia kokonaisuudelle: *Yllätyksellinen matka*. Lähetin ohjeet osallistujille WhatsApp-sovelluksen kautta:

1. Suuntaohjeita klo 18.00 – 18.10.
2. Kuvalähetyksiä, videoita klo 18.10.
3. Hyppää kulkuneuvoon, annan kulkuneuvon kuljettaa sinua klo 18.15. Hyppää pois viimeistään klo 18.30.
4. Valitse kiinnostava ihminen ja seuraa / tarkkaile häntä. Alkaako esitys? klo 18.20.
5. Valitse kirjasta sattumanvaraisesti jokin kohta klo 18.30. Lue tuo lause itsellesi. Annan lauseen vaikuttaa sinuun. Anna lauseen johdattaa sinun matkaasi. Mihin se vie sinua? Mitä tapahtuu? Anna kirja jollekin.
6. Hakeudu lämpimään paikkaan klo 18.45. Ota esiin postikortti. Kirjoita kortti jollekulle, kenen osoitteet muistat. Yllätä henkilö. Laita kortti lähimpään postilaatikkoon.
7. Etsi sinua kutsuva rakennus / maisema klo 18.55. Kuuntele maisemassa: <https://www.youtube.com/watch?v=OfJRX-8SXOs>
8. Lähetä selfie sieltä missä olet juuri nyt.
9. Aloita paluu klo 19.00 (jos olet kaukana) jos olet lähellä klo 19.15.
10. Paluu takaisin klo 19.25.

Ajauhin ohjeiden kautta meren jäälle. Keltainen valo ja pingviinit johdattivat sinne. Katselin Merihakaa. Tämä oli uusi perspektiivi. Yllätyin, että tänne löysin tieni. (Henkilö 12)

Ohjeet johdattivat kohti yllättymistä ja jonkin uuden äärelle. Yllättävät perspektiivit ja tunnelmat mahdollistuivat. Ohjeet toimivat impulsseina. Henkilö 12 kertoi, että puhelin ei enää lopulta toiminut pakkasessa, joten hän jatkoi haahuiluaan jäällä, uppoutui kokemukseen ja koki yllättäviä tunnelmia.

Hiljaisuus, oman mielen tyhjiö, humina omassa yksinäisyydessäni. Eriydyin muusta maailmasta, olin hetken kuin ainut elossa oleva ihminen. (Henkilö 12)

Olen ollut niin poikki ja levon tarpeessa, että harjoitus oli hankala. Lähdin vastentahtoisesti matkaan. Kylmyys teki osansa. Oli vaikea seurata intuitiota. Olo oli melko surkea. Osattomuus, ulkopuolisuus, päämäärätön haahuilu. (Henkilö 5)

Kova pakkanen ja talven läsnäolo vaikuttivat vahvasti harjoitukseen. Yllätys vaati vastaanottavan mielentilan. Yllätys viritti, eikä vastannut levon tarpeeseen. Kylmyys kuorrutti jo muutenkin virittävän tilanteen ja osallistujalla oli hankalaa seurata omaa intuitiota, olla kokemukselle ja yllätykselle auki. Matka mahdollisti monenlaisia tunnelmia. Esitykselliset tapahtumat yllättivät.

Tarkkailin pallohallin pyöreästä ikkunasta. Pallo oli ikkuna kahteen eri kerrokseen. Katsoin sitä, kuin esitystä. Melkein maaginen matka pohjoisen kansan mielenmaisemaan (henkilö 12).

Schechner toteaa, että monia tapahtumia voisi tutkia performanssina tai esityksenä. Tutkiminen on työkalu, millä pääsee tapahtumien sisään. Esitykset voisivat olla läsnä kaikkialla. (Schechner 2016, 93) Ajatus on mielestäni hengästyttävä ja kiehtova, mutta on totta, että tutkivalla asenteella yllätys mahdollisti esitykselliset tapahtumat. Yllätysmatkalla ulkoapäin annetut ohjeet ja määrittelyt toimivat yllätyksen tutkimisen työkaluina.

Esityksellä oli päätös. Savupiippu, jääpuikot ja graffiti, joiden piirteitä tutkin hyvän aikaa. (Henkilö 2)

Matkan lopuksi kukin lähetti itsestään selfien WhatsApp-sovelluksen yllätysryhmään. Itselleni tuo hetki oli merkittävä. Olin koko matkan ajan istunut luokkahuoneessa laturin päässä ja antanut kellontarkasti ohjeita puhelimella. Olin jännittynyt ja innoissani, mutta en pystynyt jakamaan kokemustani osallistujien kanssa. En pystynyt osallistumaan matkalle. Oma yllätykseni oli se, miten hankalaksi koin ohjeiden antamisen etäältä. Vasta myöhemmin mietin, miksi ihmeessä en vaeltanut itsekin kaupungilla ja antanut ohjeita matkalta käsin. Tai miksi valitsin tällaisen muodon. Olisi kiinnostavaa kokeilla samaa harjoitusta siten, että jokainen osallistuja antaisi ehdotuksia ohjeiksi ja täten matka olisi jaettu tila ja yhteinen esityksellinen kokemus.

Nautin haahuilusta. Oli hauskaa vaeltaa intuitiivisesti. Oli kivaa olla itsensä kanssa, samalla tietäen, etten ole kilometrin säteellä ainoa haahuilija (henkilö 2).

Kun osallistujat palasivat takaisin, refleктоimme kokemusta. Yksi ryhmäläisistä oli ottanut videon pakkaslumen narskunnasta täydellisessä hiljaisuudessa meren jäällä. Video oli lumoava ja kertoi tarinaansa siitä tilasta, mihin osallistuja oli uppoutunut. Yksi osallistujista oli päättänyt noudattaa ohjeita kirjaimellisesti. Hän löysi itsensä hämmentävistä ja yllättävistä tilanteista. Hän oli lukenut keittokirjaa ääneen nojailen grillin tiskiä ja raitiovaunussa hän oli antanut kirjan tuntemattomalle ja kertonut saavansa ohjeita puhelimeen. Tilanne oli ollut outo. Tuntemattoman katse oli ollut hyvin hämmentävä. Yksi osallistujista oli sattumalta ajautunut eräälle sisäpihalle, missä hänen ystävänsä oli tupakalla. Tapahtui yllättävä ystävien kohtaaminen.

Ole rohkea ja yllätä itsesi. Matkusta tuntemattomaan paikkaan ja haahuile pitkään. Tee itsellesi ohjeita tai pyydä ohjeita joltain henkilöltä. Ylläty mihin ohjeet sinua vievät.

6.3 Hämmennys ja arkitaso

Sakeuden elementti sisältää myös hämmennyksen. Hämmennys kuvaa hyvin sakeuden tilaa. Hämmennys on positiivinen ja virkistävä tila. Hämmennys on hetken epätietoisuuden tila, mikä saattaa synnyttää uutta ajattelua. Se kirkastaa ja laajentaa.

Ei-tietämisen alue on se, missä uusi syntyy. Hämmennys on tila, jossa asiat saavat olla niin kuin ne ilmaantuvat. (Henkilö 5)

Hämmennys on usein läsnä omassa työskentelyssäni ja pidän hämmennyksen synnyttämästä tilasta. On kiinnostavaa oleilla prosessissa, tutkia ja löytää hämmennyksen kautta. Praktiikassani teen performatiivisia interventioita, hämmästelä, hämmennyn ja kokoa erilaisia kollaaseja työstettävästä ilmiöstä.

Performanssitaiteilija ja tutkija Pilvi Porkolan mukaan taiteen ja erityisesti performanssitaiteen ymmärtäminen ja vastaanottaminen tarvitsevat hämmennyksen hyväksymistä (Porkola 2017, 78).

Hämmennyksen polku auttaa yllättämään itsensä. Hämmennys on mielestäni usein mukana ei-tietämisenä ja prosessikeskeisissä produktioissa. Koen, että hämmennys auttaa nimenomaan löytämään jotain sellaista mitä en osannut odottaa. (Henkilö 4)

Hämmennys luo uutta tilaa. Kun oleillaan yhdessä hämmennyksen äärellä, syntyy yhteys osallistujien, että tutkittavan asian kanssa. Usein hämmentävät tilanteet yhdistävät. Esimerkiksi arjessa hämmentävän tilanteen myötä alamme puhumaan tuntemattomille ja yhteys syntyy. Yhteiseen hämmennykseen kuuluu kotoisa yhteisöllinen tila. Esimerkiksi bussissa ollessani uhmakkaan lapsen itku saattaa hämmentää kanssamatkustajia ja on pakko aloittaa keskustelu vieruskaverin kanssa julmetusta itkusta.

Hämmennys synnyttää kontaktin ja salamannopeasti vaihdamme kokemuksia ja jaamme muistoja omista lohduttomasti itkevista lapsistamme. Yhteinen hämmennys sitoo meitä yhteen.

Viimeisessä työpajassa 8.3.2018 tutkimme hämmennystä. Arkitaso kiinnostaa minua ja lähestyin hämmennystä arkiobjektien kautta. Pyysin ryhmäläisiä tuomaan yhden arkiesineen mukanaan työpajaan, minkä kanssa työskentelimme. Ohjeistin valitsemaan esineen, mikä kutsuu juuri tällä hetkellä.

Arlander havainnollistaa, että Teatterikorkeakoulun Live Art and Performance Studies (LAPS) performanssin opettamisen yksi kokonaisuus on ”*Self as material*”. Tässä kokonaisuudessa performanssia lähestytään henkilökohtaisista lähtökohdista. Ryhmän luottamus ja jokaisen oma suhde vaikuttavat lopputulemaan. (Arlander 2017, 33 – 42)

Tämänkaltainen työskentely kiinnostaa minua. Performanssitaiteilija Bobby Baker on innoittanut minua kohti arkitason työskentelyä. Erityisesti teos *Kitchen Show* (1991) kolahti syvästi. Arkitaso houkuttaa, se on niin läsnä jokapäiväisessä elämässä, että on kiinnostavaa tutkia sen ilmiötä ja tapahtumia.

”The idea for this show was initiated while I was peeling carrots. I admire my technique enormously. I decided that an international satellite link should be set up where my live actions would be beamed around the world to crowds of cheering spectators. The next best thing would be to open my kitchen to the public and display a set of live actions” (Baker 2007, 54).

Bakerin performanssissa oivaltavaa riemua syntyy, kun arkinen toiminto saa arvokkaan ja uudenlaisen kontekstin. Veden loiskautus tai päärynän räjäytys. Viihdytän usein itseäni arkisilla toiminnoilla, jotka näyttävät pieninä yksityisinä performansseina.

Hämmennys pakottaa ajattelemaan asioita uudesta näkökulmasta, haastaa omaa ymmärrystä, luovuutta, jumiutuneita ajatusmalleja. Hämmennyksen kautta tutustun itseeni uudella tavalla. (Henkilö 12)

Työpajassa aloitimme lähestymään arkiobjektia liikkeen kautta. Miten esine vaikuttaisi omaan liikkeeseen ja minkälainen suhde syntyy esineeseen? Tuotimme liikettä satunnaisesti valittujen kappaleiden mukaan siten, että impulssit johtivat liikettä. Jokainen kuulosteli impulsseja suhteessa objektiin ja kehoon. Musiikin loppuessa liike lopetettiin ja aloitettiin automaattikirjoitus liikkeen kokemuksesta.

Liike – ja kirjoitusosion jälkeen loimme pienen näyttämön, mihin asetimme objektit. Tarkastelimme objektien välisiä suhteita siten, että jokainen pystyi siirtämään esinettä näyttämöllä haluamaansa paikkaan. Täten tilanne aina muuttui. Esitys muotoutui. Jatkoimme työskentelyä, kunnes objektien keskinäiset suhteet olivat tulleet esiin. Työskentely oli erittäin intensiivistä ja se olisi voinut jatkua pitkään. Annoimme hämmennyksen laskeutua omaan työskentelyymme. Objektit vaihtoivat paikkaa, tarina syveni ja muotoutui. Kuin näyttämöllä olisi ollut kokonainen elämä vailla loppua.

Jos hämmennyksen vastakohta on tieto ja varmuus, hämmennys itsessään on taiteen lähtökohta ja taide itse. Hämmennys on se outous ja epätietoisuus, jota kohti taiteellisella työskentelyllä mennään, mutta mitä myös luodaan. Minulla ei olisi tarvetta tehdä taidetta ilman hämmennystä ja epätietoisuutta. (Henkilö 8)

6.4 Hämmennyksestä installaatioon

Objektien näyttämölliset tilanteet ja arkiesineen kanssa tehty liike- ja kirjoitusharjoitus olivat muokanneet suhteita arkiobjekteihin. Objektit saattoivat hämmentää yllättävillä suhteilla ja jännitteillä. Jatkoimme hämmennyksen tutkimista arkiesineiden kautta. Jokainen sai luoda oman kuvan, alttarin, tilanteen tai nurkkauksen omasta objektista sen materiaalin valossa, mitä olimme keränneet. Kuvat muotoutuivat installaatioiksi tilassa. Hämmennys sai olla läsnä muotoutuivissa kuvissa. Materiaalin lisäksi käytettävissä oli tarpeistoa, jos halusi lavastaa omaa syntyvää kuvaa. Osallistujilla oli mahdollisuus mennä itse mukaan kuvaansa, mikäli niin valitsivat. Installaatiot alkoivat syntyä.

Kaikkea ei tarvitse ymmärtää. Voi kokea! (Henkilö 2)

Katsoimme installaatiot yhdessä. Kiinnostavaa oli jokaisen omakohtaisuus ja mitä installaatioissa oli nähtävissä. Miten kukin tulkitsi, miten teos oli suhteessa tilaan, mitä tuli näkyväksi ja mitä jaoinme ryhmässä? Hämmennyimme viihtyen yhdessä installaatioiden äärellä. Yksi ryhmäläisistä asettui itse mukaan kuvaan. Muut rakensivat kuvat objekteista ja tarpeistosta. Ihmisen läsnäolo kuvassa muutti installaation performanssiksi.

Yksi ryhmäläisistä sanoi työpajan jälkeen, ettei saanut installaatioista kiinni, eikä hän jaksanut kiinnostua, mitä mikäkin kuva kertoi. Osallistujalla oli hämmentynyt tunne, että installaatio on tavoittamaton, eikä se ollut enää kiinnostava. Kun kuvasta puuttuikin ihminen, kiinnostus muuttui. Tämä oli mielestäni äärimmäisen mielenkiintoinen havainto ja oivallus. Ehkä henkilö omasi vahvan esiintyjän identiteetin ja tämä näyttäytyi tavassa ja halussa katsoa. Että on mielekkäämpää katsoa esiintyjää kuvassa, kuin elotonta esinettä.

Porkola opettaa performanssia siten, että hän kiinnittää opiskelijoiden huomion katseeseen (Porkola 2017, 72). Miten katsot toista, performanssia? Osallistujan hämmennys terävöitti hyvin sitä, miten ja mitä katsoo. Jälkeenpäin mietin, että tilanteessa olisin voinut kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten ohjeistan katsomaan ja miten yhdessä katsomme syntyneitä töitä.

Jo katse on toiminta ja teko. Objektiharjoituksessa katse sytytti keskustelemaan, tulkitsemaan, etsimään merkityksiä, mutta se myöskin lamaantui ja kiinnostus kohteeseen loppui. Pedagogina on äärimmäisen kiinnostavaa haastaa katsomaan uudesta kulmasta. Itse nautiskelin, kun katsoimme työpajassa installaatioita ja oleilimme teosten aiheuttaman hämmennyksen lumoissa.

Porkola kiteyttää, että jokainen suhtautuu hämmennykseen tavallaan, joko näkee sen uutena tapana katsoa tai torjuu hämmennyksen ajatellen, tämä ei ole hyvää tai oikeaa (Porkola 2017, 78).

Koimme installaatioiden äärellä hyviä hämmennyksen hetkiä. Eräs näistä hetkistä kuvasi hämmennyksen läsnäoloa hyvin. Eräs ryhmäläisistä oli asettanut käsivoiteen foliolla vuoratulle näyttämölle. Takana nojaili viehkeä viuhka ja pullosta nousi strutsin sulka. Käsirasva paistatteli pääosassa etualalla. Kuva tapahtui pimeässä siten, että kuvan tekijä valaisi kuvaa taskulampulla. Yhtäkkiä kuvan dynamiikka muuttui. Tapahtui hämmennys! Valon siirtyessä yläpuolelta etualalle alas, valo alkoi piirtää sulan varjoa valkoiseen seinään. Varjo kasvoi ja huojui. Sulan varjo oli kaunis ja elävä. Se varasti täysin huomion käsirasvalta ja huomiomme kiinnittyi tapahtumaan. Hämmennys näyttäytyi huokailuina ja ilmoille pääsi ihastuksen naurua siitä, että näin tilanne saattaa muuttua, kun annamme hämmennyksen tapahtua.

Salli itsesi hämmentyä. Harjoita hämmennystä arjen toimintojen kautta.
Tee jokin yksityiskohta toisin. Upota kätesi roskikseen, sivele salaa perunaa.
Uppoudu pyykkikoriin. Hämmenny ihmisten seurassa, nautiskele
hämmentyksestä.

6. KOHTI

Näin viimeyönä unen, että olin voittanut purjehdusseuralta merimatkan. Lähdin matkalle riemumielin, veneeseen mennessäni en nähnyt purjeveneen kapteenia, vaan minut sijoitettiin purjeveneen sisuksiin. Veneen keula oli läpinäkyvä ja syvä tila. Matka alkoi. Katsoin veneen keulan läpi merimaisemaa. Aluksi oli erittäin sakeaa, enkä oikein nähnyt läpi, kunnes katseeni alkoi kirkastua ja meri alkoi näyttäytyä maisemina. Näin kaupungin merenpinnan alapuolelta, valoja ja kivijalkoja. En nähnyt juurikaan kaloja, mutta näin Merihaan merenalaiset valot. Ne olivat mystiset. Jännitin, että vene kaatuu ja uppoaa. Laineet heittelivät venettä, niin että tasapainon säilyminen oli hankalaa. Mietin kapteenia. Mahtoiko tätä alusta ohjata ihminen vai kone. Jännitti, mutta maisema oli kaunis. Kun rantauduimme satamaan, olisin halunnut jatkaa. Kapteeni tuli päästämään minut veneestä pois ja ymmärsin hänen olevan ihminen, rutinoitunut merityöntekijä. Mutta minulle merimatka oli jotain ihmeellistä. Pelottavaa ja kaunista. (Uni 1.4 – 2.4.2018)

Opinnäytetyö on mahdollistanut oleilun elementtien äärellä ja sisuksissa. Prosessi on ollut moninainen, väkevä ja haastava. Olen yrittänyt valjastaa itselleni hyvin abstraktejakin hetkiä, kokemuksia ja oivalluksia sanoiksi. Kokemuksen tarkka havainnointi kiinnostaa ja haastaa minua.

Ensimmäisestä työpajasta lähtien olen tuntenut, että tämänkaltaista työskentelyä tarvitaan. Taidetekijyyden tarkastelu asetettujen elementtien kautta avartaa ja antaa ehkä tarvittavan levon tai suunnan sen hetkiseen tilanteeseen. Ihminen on aina vaiheessa. Menossa tai tulossa. Tuohon

vaiheeseen pureutuminen näillä elementeillä selkiyttää suuntaa. Kun elementin tarkastelu on keskiössä, jää taidetekijyys turvallisesti seuraamaan sivusta. Jokaisen oma tekijyys peilautuu elementtien tarkastelun kautta, eikä tekijyyttä lähestytä suoraan. Työtapa mahdollistaa turvallisen ja sensitiivisen tavan lähestyä taidetekijyyttä. Aion jatkaa tämänkaltaista työskentelyä tulevaisuudessa. Koen, että tällainen työskentely on tärkeää.

Tila, jossa voi pohtia itselle ajankohtaista ”tilaa”, eli työelämän muutoksia jne. Itselle tärkeitä pohdintoja ovat juuri valmistuminen, mitä sen jälkeen? (Henkilö 4)

Opinnäytetyöni tarkastelun ja ohjaamieni työpajojen kautta olen löytänyt itsestäni vahvasti taidepedagogin, joka uskaltaa jättää tilaa, sekä edetä ryhmän tahtiin kannattelematta osallistujia. Taidepedagogina mahdollistan ajatuksen ja havainnon syntymiseen tarvittavan tilan. Olen rauhallinen ja määrätietoinen. Olen yllättynyt siitä, miten työskentelyni on alkanut vahvasti suuntautua kohti juurtunutta ja rauhallista praktiikkaa. Kun vertaan toimintaani aikaisempaan, huomaan väkevästi levollisuuden laskeutuneen praktiikkaani. Tämänkaltainen työskentely kutsuu minua ja aion nautiskella elementtien sävyistä tulevaisuudessakin.

Elementeillä on suuri vaikutus levollisen työskentelyn mahdollistumiseen. Tilaan paikantuessa oma havainto kirkastuu ja kokemus tilasta laajenee. Alkutila mahdollistaa luonnollisen kohtaamisen ja dialogisuuden tilassa. Kosketus aktivoi tilakokemusta. Etäisyys ja kumppanuus terävöittävät suhdetta tilaan. Hiljaisuus kutsuu levollisuuteen. Sakeus virittää, hämmentää ja yllättää ja täten tuo vitaalista voimaa ja syvyyttä taiteentekemiseen. Jokainen elementti toimii työkaluna taidetekijyyden tarkastelussa, kullakin on oma sävyensä ja vaikutuksensa.

Breslev kirjoitti osuvasti, että pedagogin on oltava valmis tutkimaan omaa sisäistä maailmaansa, sukeltava taiteen kokemuksiin pystyäkseen toimimaan avoimena ja kuulevana omassa praktiikassaan (Breslev 2011, 178).

Pystyäkseni sukeltamaan tekijyyteni syvyyksiin on tunnistettava oma sensitiivisyys, ennen kuin kokemus pystyy aukeamaan sanoiksi. Työpajoissa olin tietoinen osallistujien muodostamasta sensitiivisestä tilasta, enkä halunnut rikkoa sitä. Huomasin kohdat, mitkä olisi ollut upea ikuistaa kuviksi, mutta kuvaaminen olisi mielestäni rikkonut jotain oleellista. Sensitiivisyys verhosi työpajatyöskentelyä ja sallin tilan muotoutua.

Sama sensitiivisyys ympäröi lähestymistäni opinnäytetyöni teoriaan. Halusin säilyttää etäisyyden ja kokemusten purkaminen tuntui säikähtävän teoriaa. Tunnistin elementtien läsnäolon, kun lähestyin teorioita. Otin etäisyyttä, oleilin ja hämmästelini. Olen yllätynyt tässä prosessissa siitä, miten sensitiivistä työskentelyäni voi olla.

Oma tila ja taide vaativat huolenpitoa. Kun elementit mahdollistavat itseni syvemmän ymmärtämisen, voin pyrkiä dialogisuuteen ja voin toimia taidepedagogina. Palaan työelämään tietoisena siitä, mitä taidepedagoginen työ tarvitsee toteutuakseen. Palaan elementtien äärelle ja pidän huolta taiteentekemisestä, tutkivasta otteesta ja taidepedagogisesta praktiikastani. Elementit ovat muodostaneet oman sisäisen työhuoneeni, johon voin aina palata. Opintojeni aikana olen monesti toistellut lausetta: *olen oikean äärellä*. Tästä minä jatkan, oleillen oikean äärellä.

Kuva 3. "Kohti". Kahden minuutin croquispiirroksia.

LÄHTEET

Arlander, A. 1998. *Esitys tilana*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Arlander, A. 2009. Performanssista ja esitystaiteesta. Teoksessa Arlander, A. (toim.) *Esseitä performanssista ja esitystaiteesta*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu, 8 – 9.

Arlander, A. 2017. Four Workshops – Four Approaches to performance Art. Teoksessa Porkola, P. (ed.) *Performance Artist’s workbook – On teaching and learning performance art – essays and exercises*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu, 33 – 42.

Baker, B. & Barrett, M. (ed.) 2007. *Bobby Baker – redeeming features of daily life*. Oxon: Routledge.

Bresler, L. 2011. Taiteen vitaalisuus ja pedagoginen voima. Teoksessa Anttila, E. (toim.) *Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*. (Suom. E. Anttila.) Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Buber, M. 1993. *Minä ja sinä*. (Suom. J. Pietilä.) Helsinki: WSOY

Carlson, M. 2006. *Esitys ja performanssi – kriittinen johdatus*. (Suom. R. Maukola.) Helsinki: Like.

Hannula, S. 2011. *Esitys kehon tilana*. Teoksessa Elo, J. & Laitinen, T. (toim.) *Kokeva keho*. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 72 – 77.

Männistö, T. 2016. *Miten altistun taiteelle performanssissa? Kasvattajana performanssi*. Teatteriopettajan koulutusohjelman seminaarityö. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Teatteriopettajan maisteriohjelma.

Nauha, T. 2017. Performance art can't be taught. Teoksessa Porkola, P. (ed.) Performance Artist's workbook – On teaching and learning performance art – essays and exercises. Helsinki: Teatterikorkeakoulu, 64.

Porkola, P. 2017. Dealing with the Confusion: Seven Keys to Viewing Performance Art. Teoksessa Porkola, p. (ed.) Performance Artist's workbook – On teaching and learning performance art – essays and exercises. Helsinki: Teatterikorkeakoulu, 72 – 78.

Rauhala, L. 2014. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Saarakkala, J. 2013. Vilkaise, toimi ja perustelee. Teoksessa Laitinen, T. & Porkola, P. (toim.) Näin tutkit todellisuutta. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 21 – 33.

Schechner, R. 2016. Johdatus esitystutkimukseen. (Suom. S. Silvonen.) Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.

Vuori, E-T. 2008. Tajunnan ensimmäinen huone. Teoksessa Todellisuuden tutkimuskeskus (toim.) Ei-yymmärtämisen eteisessä. Helsinki: Todellisuuden tutkimuskeskus, 19 – 31.

Värri, V-M. 2004. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

LIITTEET

Työpajoissa esitetyt tutkimuskysymykset

Työpaja 1. Tila

1. Miten merkityksellisiä tila ja tilakokemus, ovat sinulle taiteentekijänä?
2. Onko suhde tilaan tärkeä, miksi? Voisiko tila olla kumppani? Miten? Miten ylläpidät suhdetta tilaan?
3. Viritytkö tilalle, mikä sinua viritti?
4. Mitä tila (sisäinen ja/tai ulkoinen tila) mahdollistaa?
5. Miten dialogi tilan kanssa toteutuu? Onko se mahdollista? Mitä se mahdollistaa?

Työpaja 2. Hiljaisuus

1. Miten hiljaisuus näyttäytyi sinulle uimahallissa? Koitko hiljaisuutta? Minkälainen kokemus oli?
2. Miten uimahallissa koettua hiljaisuutta voisi ylläpitää omassa taidetyössä?
3. Onko hiljaisuus sinulle tärkeä elementti taiteentekijänä?
4. Mitä hiljaisuus opettaa ja/tai mahdollistaa?

Työpaja 3. Kosketus ja etäisyys

1. Miten mahdollistaa etäisyyttä?
2. Miten ottaa etäisyyttä?
3. Mitä etäisyys on?
4. Mitä etäisyydessä tapahtuu?
5. Tarvitsetko etäisyyttä omassa taiteellisessa työskentelyssäsi?

Työpaja 4. Yllätys

1. Yllätytkö? Mikä yllätti sinua eniten?
2. Miten yllätyksellisyys ja/tai yllätykset ylläpitäisivät taidetyöskentelyäsi?
3. Mitä yllätys tuo sinulle?
4. Mitä sinulle tapahtuu, jos yllätty?
5. Oliko kokemus esitys? Milloin esitys alkoi ja mihin se loppui? Mikä mahdollisesti esityksen?
6. Pystytkö sinä eksyttämään itsesi?
7. Tapahtuiko hyvää haahuilua? Mitä haahuilu mahdollisti?
8. Miten haahuilua voisi harjoittaa? Miten haahuilua, yllätyksellisyyttä voisi tuoda omaan taidetyöskentelyyn?

Työpaja 5. Hämmennys

1. Miten hämmennys voisi auttaa sinua taiteellisessa työskentelyssä?
2. Miten performatiivisuus ja/tai hetkessä tapahtuminen mahdollistaa sinulle?
3. Mikä näistä tutkituista elementeistä; tila, hiljaisuus, kosketus, yllätys tai hämmennys on resonoinut eniten omaan työskentelyysi?
4. Mikä elementti kiinnostaa sinua ja miksi?
5. Onko tämänkaltaisesta taidetekijyyden tarkastelusta hyötyä? Miksi?
6. Miten haluaisit jatkaa elementtien tutkimista?